YENİ UFUKLAR

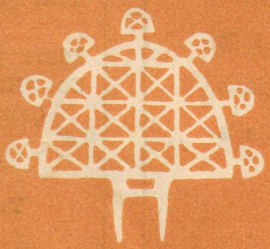

Tanpınar'da Zaman ..... Sabahattin Eyuboğlu
Doğruyu Söylemek ..... Melih C. Anday
Yunan Ozanlarından Çeviriler ..... Oktay Rifat
Filozofça Düşünceler ..... Diderot
Eskizler ..... Muzaffer Erdost
Adlı Liste ..... M. Başaran
Deucalion ile Pyrrha ..... Ovidius
Mavi Cadı'ya sesleniş ..... B. Dalyancı
Çıldırım ..... Üstün Akmen
Sayrı ..... Sennur Sezer
Korku ..... Saadet Timur
Askerdeki Oğlumuz (Oyun), ... Tarık Dursun K.
Cehennemde Bir Yusuf (Hikâye) : ..... Feyyaz Kayacan

CİLT : 11
SAYI : 130

MART
1963

Yeni Çıktı

Çan YAYINLARINDA

Oktay Rifat

L Â T İ N

OZANLARINDAN

Ç E V İ R İ L E R

Katullus - Vergilius

Horatius - Martialis

F. 3 Lira

o

Jacques Prévert

Ş İ İ R L E R

Çeviren :

Sabahattin Eyuboğlu

F. 4 Lira

YENU : 7

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrimah Cemiloğlu
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, oda 4 - 02 Çemberlitaş _ İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

A b o n e :
Yıllık ..... 12 TL.
Altı aylık ..... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
İstanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 130

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

TANPINAR'DA ZAMAN

Sabahattin Eyuboğlu

Şair Ahmet Hamdi Tanpınar da öldü: O da şimdi **bir yaz denizi gibidir.** O da şimdi **ne içindedir zamanın, ne de büsbütün dışında:** Yekpâre, geniş **bir anın parçalanmaz akışında.**

Dostlarına ne kadar acı da gelse, bir ozanın ölümü gerçekten daha engin bir yaşamaya geçiştir. Japon ozanının bir yaz denizine benzettiği ölüm, aslında Tanpınar'ın «yekpâre, geniş bir an», Oktay Rifat.ın «Birden bire başlayan gök yüzü» dediği varlık duygusuna hiç de yabancı değildir.

Söz canın tâ kendisi, can da dünyanın bir yankısı olduğuna göre sözün sırlarını kurcalayan ozan, varlığın da sırlarını kurcalamaktadır. Bir insancığın soluğu olan şiirin kimi zaman evreni kucaklar gibi olması, düşüncemizin kabuklarını birden kırıp bizi dünyaya, dünyayı bize yaklaştırıvermesi bundan olsa gerek. Akışına kapılıp gittiğimiz, uzunluğu kısalığıyla kaygılandığımız, saatlere bölüp kendimizce ayarladığımız zamanın göreceliğini, bir ana bin yılın sığabileceğini, sonsuzluğun sonlu, sonlunun sonsuz olabileceğini ozanlar söylemedi mi bize bilginlerden de önce?

Ahmet Hamdi Tanpınar, yaşarken de, yazarken de, duyguyla düşüncenin, düşle gerçeğin tam ortasında bir yerde, zamanın hem içinde hem dışında yaşıyordu. Bir şeyin bitip bir başka şeyin başlar gibi olduğu kaypak,

kıldan ince sınırın üstünde, dünle bugün arası alaca karanlıkta duraklıyordu çok zaman. Paris'de İstanbul'u, İstanbul'da, Parisi, Baki'de Valéry'yi, Valéry'de Baki'yi özlemesi, Débussy ile Itri'yi, Proust'la Evliyâ Çelebi'yi bile bir arada tadışı bundandı belki. Yetiştiği çevrenin ve zamanın da beslediği bu ikilikler Tanpınar'ın şiirinde zaman zaman büyülü bir dengeye kavuşuyor ve türkçeye umulmadık bir tad kazandırıyordu.

Tanpınar'da şiir bir çeşit tapınmadır: Ama Tanrı'ya, dünya ötesine değil, insanın tâ kendisi olan Zaman'a, yaşanan gerçeğe yönelmiş bir tapınma. Varlığın sırları, Tanpınar için, kendi çocuklarını yiyen Kronos'un, Zaman'ın sırlarıdır. Bu sırlaraysa yalnız şiirle değinebilir insan: sözün, dolayısiyle insanın özü olan Şiirle. Yalnız zaman Kırıntıları sözü üstünde durmakla Tanpınar'ın varlığı zamanla bir saydığını görürsünüz. Her kırıntısı bir insanda pırıldayan zaman somut bir bütündür, tılsımlı, mas mavi bir bütün, billûr bir avize, ya da bir yıldız kervanı. Tanpınar sevdiği şehirleri, insanları, bahçeleri hep bu somut zamanın aynasında görür. Şiir, dünyayı bize bu aynada yeniden gösteren bir büyüdür onca. Tanpınar romanlarında da az çok bu aynadan seyreder dünyayı. Her anlattığında bir geçmiş zaman tadı olması, yaşadığı günü bir anın ışığında görmesi bundandır. Proust'u sevmesi, Sartre'ı yadırgaması da bundan. Yeni kelimelere de onun için ısınamadı bir türlü. Bununla beraber Tanpınar'ın şiirinde bir geçmiş zaman özlemi de bulamazsınız. Aradığı şey eski günler, yitirilmiş cennetler değil, bugün yaşadığı anın zaman yüklü olmasıdır. Bu bakımdan Yahya Kemal'den ayrılıp daha çok Ahmet Haşim'le uzlaşır. Bir kuyumcu titizliğiyle silip parlattığı anılarında yakınan, vahlanan bir lirizm değil, bir sır çözme kaygısı, bir alşimist çabası var gibidir. Eski kelimelere bağlılığı da, eski dünyamıza bağlılığından değil, bu kelimeleri birer zaman kırıntısı olarak görmesindendi. Mücevher, billûr, âvize gibi kelimeleri birer baba yâdigârı değil, Zaman-Tanrının sembolleri diye, somutlaşmış süreler diye görüyordu sanki. Bu bakımdan Yahya Kemal'in eskiye bağlı-

lığıyla Tanpınar'ınki arasında benzerlik yoktur. Geçmiş zamanları özlemek başka, zamanın rengini kokusunu duymak başka şeydir. Tanpınarın yeni kelimeleri, deyimleri yadırgaması Osmanlı efendiliğinden değil, Zaman ozanlığından geliyordu. Yeni kelimeler onun gözünde zaman dışı, dolayısiyle şiir dışı gerçekler, yontulmamış taşlar, büyüsüz gereçlerdi. Bu kelimeleri yeni bir insan sıcaklığıyla doldurmak isteyen yeni ozanların çabasına katılmıyor, katılamıyordu. Hiç gerici olmadığı halde dil konusunda devrimcilerden ayrılmak zorunda kalıyordu.

Tanpınar için zamanı yaşamak, çağını yaşamak değildi. Gerçi zaman gibi çağının da, çağdaş politika sorunlarının da ne içinde ne de büsbütün dışındaydı, Millet vekili olarak büyük Millet Meclisinin, partili olarak Halk Partisinin ne içinde, ne de büsbütün dışındaydı; eşikte durmak genel bir davranış olmuştu onun için; ama kendi çağı da, bütün çağlar da onun «yekpâre geniş bir an» dediği üç boyutlu Zaman varlığı karşısında önemini yitiriyor, insanın özü ve Zamanın aynası saydığı şiirin ülkesine giremiyordu.

Bununla beraber Tanpınar hiç bir eserinde metafizik inançlara sürüklenmiş değildir. Zamanı tanrılaştırmakla, insanı, bir anda evreni duyabilen insanı tanrılaştırıyordu Tanpınar. Çağının görececi (relativiste) düşünüşüne bu yoldan katılıyordu, Valéry gibi. Deniz Mezarlığı şiirinde Valéry de zamanı somutlaştırır ve «her an yeniden başlayan deniz» de varlığın tâ kendisini görür. Onun içinde varlıklar zamanın kırıntıları, «rüzgârda uçuşan yaprakları»dır. Tanpınarın şiiri çağdaş bir düşünüşün bayrağı değildi, ama varlığın gizleriyle insanın çağdaşca bir alış verişiydi. Evreni Tanrısız düşünmek kolay iş mi? Einştein bile son günlerinde duraksadı evrenin tanrısız olduğunu söylemekte. Kimi ozanlarsa, çağımızda, varlığın karşısına tanrı sözünü etmeksizin çıkabiliyorlar: Tanpınar bu ozanlardan biridir. Bu ozanlar yarının tanrısız tabiat kavramını hazırlıyorlar. Bu yolun ilk kararlı yolcusu, «Correspondances» (Kaynaşmalar) adlı şiiriyle Baudelaire oldu denebilir. Tanpınar'ın özelliği, varlığı herşey-

den çok zamana, zamanı da yalnız insana bağlamasındadır. Çünkü yalnız insan zamanın ne içinde ne de büsbütün dışında olabilir. Büsbütün dışında olan Tanrıdır, Tanrı ise Tanpınar'ın şiirinde inkâr edilmeksizin **nâ-mevcut'tur.**

Gönül istiyor ki ozanlar, sanatcılar yapıtlarında vardıkları varlık felsefesini gündelik yaşayışlarında dostluklarında, politika davranışlarında da göstersinler. Çok azı arıyor, ya da bulabiliyor böylesine tutarlı olmanın yolunu. Bakıyorsunuz, insanla evrenin, dünle bugünün, bugünle yarının ilişkileri üstüne en bağımsız düşüncelere yükselen ozan, toplumla, anası, babası, karısı, kızıyla, eşi dostuyla olan ilişkilerinde en bağımlı, hattâ bâzan en aşağılık yollara sapıyor. Tanrıyı şiirinden kovan Baudelaire anasından, tanrıya inanan anasından şarap parası bekliyor; devlete karşı fakir fukara ile birlikte kafa tutan sanatcı, devletin fakir fukaradan topladığı parayı karısının kara borsadan alacağı kürk için istiyor, verilmezse şiir adına devlete kızıyor. Kuşları yazan Aristophanes, Mahşer gününü yapan Mikel Angelo, Macbeth'i yazan Shakespeare, Cimri'yi oynayan Molière, Ölü Canlar'la, Müfettiş'le içinde yaşadığı düzeni temelinden sarsan Gogol en geri kurumların emrine giriyor. Para babalarıyla alay ettiği için halkın sevgilisi olan Şarlo para babası olup ne yapacağını bilemez oluyor. Bankerlerin dünyasını estetiğiyle birlikte yıktığı için baş tacı edilen Picasso, kimlerin gücüyle yükseldiğini unutup, bankerlerin bankeri oluyor. Yoksulların ahıyla yükselen hırıstiyanlık Vatikanda kıral saraylarına kurulup yoksulluk lâfını edenleri aforoz ediyor.

Demek istediğim şu: Ozanlardan, sanatcılardan, örneğin Ahmet Hamdi Tanpınar'dan hesap sorarken, daha doğrusu hesap sormazdan önce, ortada kalan, halka sunulmuş olan yapıta başvurmamamız, bu yapıtın açık ya da gizli kapaklı, bilinçli, bilinçsiz ya da yarı bilinçli bildirisini özetlememiz, ve bu bildiriyi dünyanın ve yurdumuzun insan tarihindeki yerine koymamız gerekir. Ozan şiiriyle baş başa kaldığı zaman ozandır, sizinle benimle

lâf atarken, nutuk çekerken, ders verirken, oy verirken değil. Tanpınar gericilerle işbirliği yapmış değildir, ama gericilerle iş birliği yapmış, yapmakta olan ozanlarımız, hem de iyi ozanlarımız vardır. Ama kötü bir ozan ilerici bir politikaya girmekle nasıl iyi bir ozan olamazsa, iyi bir ozan da kötü bir politikaya girmekle kötü ozan olmaz. Bu dediğim, kötü insan iyi ozan olabilir demek değildir. İnancım bunun tam tersidir: Yalnız iyi insan iyi ozan olabilir. Gel gelelim insanların politika alanındaki davranışları her zaman iyilik ya da kötülüklerinin ölçüsü olmuyor. Politikada bizim Necip Fazıl'ınkine bir azıcık benzer bir tutumu olan Gogol, devrimcilere ışık tutan bir romancı ve tiyatrocuydu. Onun tam tersine, politikada devrimci olan ve az kalsın gericilerce kurşuna dizdirilecek olan Dostoievsky'nin (Tanpınarı'ın sevgilisi Dostoievsky'nin) romanları devrimci Rusya'da yasak edildi bilmem ne kadar zaman. İyi sanatcının gericilerle, kötü sanatcının ilericilerle bilmeyerek işbirliği ettiği, daha doğrusu ayni politika oyunlarına düştüğü oluyor. Olmasa keşke, ama oluyor işte.

Neden mi oluyor böyle? Yirminci yüzyıl kırkıncı yüzyıla göre çok, ama çok geri de ondan. Bizim çağımızda henüz sanatın ve bilimin en ilerisine giden adamla politikada sözünü geçirebilen adam iş birliği yapamıyor.

Dünyayı yönetenler, dünyanın yetiştirdiği en değerli kafalar ve yürekler değil henüz. Nerde! Çok yerde devlet kendi yetiştirdiği kafaları yiyor bile.

Böylesine tutarsız bir dünyada ozanın sadece şiirinde tutarlı ve kendine sadık kalabilmesi büyük başarı sayılır. Tanpınar bu başarıyı olsun sağlayanlardandır. Az ozan onun kadar şiire saygılı kalmış, şiire onun kadar cömertce, karşılıksız canını, zamanını ve bütün titizliğini komuştur. O kadar ki Tanpınar'ın ozan olarak bildirisi «Şiire Saygı» diye özetlenebilir. Onca insanın kendini satmaması, şiirini satmamasıydı. Onun için şiir bir şeye ulaşmanın aracı değil, ulaşılacak şeyin tâ kendisiydi.

DOĞRUYU SÖYLEMEK

Melih Cevdet Anday

Bence bizim demokrasimizin en öğretici yanı, kendisine öyle çokça umut bağlanacak bir düzen olmadığını göstermesidir. Tek parti günlerinde, çoğumuz, çok partili yönetim bir kurulsa, ülkemizde özgürlüğün, hakkın, adaletin ilkyaz çiçekleri gibi açıverdiğini göreceğiz diye düşünmüştük. Gerçi özgürlük, hak, adalet, bizim sandığımız gibi çiçeklenmedi, ama kimi aydınımızın düşüncesine göre, özgürlükten, haktan, adaletten söz edilmiye başlandı; bu da iyi bir şeydir diyorlar, konuşulmadan gerçekleşmez iyilikler, biz de o temel ilkeleri, konuşa konuşa yaşayışa geçiririz bir gün.

Bu görüşün, bizdeki gelişime bakarak, doğru olduğunu söylemek pek de kolay değildir sanırım. Konuşmağı, yazmağı değersiz, etkisiz bulduğum için mi böyle diyorum? Keşke konuşabilsek, keşke yazabilsek... Konuşmağı, yazmağı küçük görenler, artık konuşmanın, yazmanın günü değil, «Hayır oğlum, şimdi benim iş vaktim.» diye düşünenler, her şeyin yeterince konuşulduğuna, yazıldığına inananlardır.

Gerçekte demokratik ilkelerin yaşayışa geçirilmesi, onların yeterince konuşulmasına, yazılmasına bağlıdır. Hele bu ilkeler için kavgaya girişenler, demokrasi önderleri, hak, adalet, özgürlük öncüleri, hemen yeryüzünün her bucağında, yıllar yılı bu konular üstüne düşünen, konuşan, yazan kimseler olmuşlardır. Bu bir rastlantı değildir; toplumu değiştirecek olan birikmeler, o birikmelerin yarattığı güçler, ister istemez kişinin usunda yankısını bulur; bu yankı da yeniden toplumu etkiler, böylece gelişimin, evrimlerin, devrimlerin bilinci ortaya çıkar. Imdi, şu bizim kör topal demokrasimiz bile, hak, adalet, özgürlük ilkeleri üzerinde konuşma ve yazma olanağını sağ-

lamıştır diye düşünmek ve sevinmek, tersine bir gelişime inanmaktan doğmaktadır ki, bu da bizim demokrasimizin us-öncesi, bilinçsiz bir olay durumunda olduğunu gösterir. Çok partili yönetime neden mi geçtik? Bu nedeni öğrenmek ve bulmak için... Durumumuz böylesine karmaşık bir durumdur.

Demokrasimize «biçimci», «soyut» gibi sıfatlar takmak zorunu da sanırım bundan ileri geliyor. Önce demokrasiye benzer bir şey yapıyoruz, sonra onun üzerinde «demokrasi nedir?» gibilerden düşünmiye başlıyoruz. Konu, düşünmiye elverişli olmadığı için de, ne yazmamız yazmağa, ne konuşmamız konuşmağa benziyor... «Keşke konuşabilsek, keşke yazabilsek...» deyişim bu yüzden işte. Bundan ötürü konuşmağı, yazmağı küçük görmek de anlamsız, yersiz düşmektedir. Bir yandan demokrasinin konuşma ve yazma özgürlüğünü getirdiğine inanmak, öte yandan konuşmanın ve yazmanın günü olmadığını söylemek, birbirini tutar davranışlar değildir. Dahası var, düşünce özgürlüğünün tam anlamı ile kurulmadığına inananların, bu demokrasiden yararlanabilecekleri de küşümlüdür.

Tek parti günlerinin dediği dedik bir valisi, bir gün birine kızmış da, «Bu ülkeye sosyalizm, komunizm gelecekse onu da biz getiririz!» diye gürlemiş. Bu sözün yanında, Menderes'in, kendi partisi gurupuna, «Siz isterseniz hilâfeti de getirirsiniz.» demesi daha anlaşılır bir söz olarak kalır. Neden derseniz, onun partisi içinde, cumhuriyete karşıt düşünceler epeyce gelişmiş, epeyce işlenmişti. Lâikliğin değerden düşürülmesi, eski yazı okullarına göz yumulması, halkta inanç olarak sadece din inancının kalmasına önem verilmesi gibi olaylar bunun belgeleridir. Oysa tek partili yönetimden çok partili yönetime geçişte, gerekli düşünsel hazırlıkların hangisi yapılmıştır? Hangi güclere dayanılmak istenmiş, hangi yeni kurumlar kurulmuştur? Gerçek şu ki, biz demokrasi akımına Köy Enstitüleri'ni önce baltalayarak, sonra da büsbütün kapatarak girdik. Bu da bir rastlantı değildi. Çünkü tek parti içindeki sarsıntı, toprak ağalarının baş-

kaldırması ile başlamıştır. Onlar için gerekli bir demokraside Köy Enstitüleri'nin elbette yeri olamazdı. Dahası, öyle bir amaç yeni bir düşünce temelini de gerektirmiyordu. Tam tersine, geri kalmış, çeşitli sıkıntılar ve acılar içinde bunalmış bir toplumda toprak ağalığı düzenini perçinlemek ve egemen kılmak amacı, düşünce gelişimine elden geldiğince set çekmeği gerekli kılıyordu. Acı olan, o gün birbirleriyle çatışan siyasal güclerin, hep birden bu uğurda yarışa kalkmalarıdır. Sömürülecek bir yanı kalmamış, ayrıca dış sömürgeleri de olmıyan bir ülkede, burjuva sınıfı yaratmak ve yaşatmak ülküsü de, gene bu nedenlerden ötürü, ancak düşünce özgürlüğünün karşısında yer almakla yürütülebilirdi, yürüyeceği kadar.

Bana bu olayları yeniden düşündürten, siyasal olayların hızlanması ile birlikte, yurdumuzda düşünce yaşamının da hızlanması gerekirken böyle olmadığı olayıdır. Gerçekte bir ülkede siyasal yaşamanın alevlenmesi, her gün daha çok sayıda yurttaşı içine alması, sarması, orada zorunlu olarak düşüncenin, bilginin, bilimsel araştırmanın gelişimini sonuçlandırır, sonuçlandırması gerekir. Böyle olmuyorsa siyasal yaşamdaki ateşlenme aldatıcı, yanıltıcı demektir. Başta, «Demokrasimizin en öğretici yanı, kendisine çokça umut bağlanacak bir düzen olmadığını göstermesidir.» derken işte bu aldatıcı, yanıltıcı ya da avutucu görünüşü söylemek istemiştim.

•

KERİM SADİ

Osmanlı İmparatorluğunun
Dağılma devri ve

TARİHİ MADDECİLİK

Doğan Kitabevi, İstanbul 1962, F. 3 Lira

YENU : 7

YUNAN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER

TEMİSTOKLES'LE EPİKUROS İÇİN

Kıl kalmıştı, elden gidiyordu;
Bereket sizlere, yetiştiniz!
Uşaklıktan kurtardı biriniz,
Biriniz eşeklikten bu yurdu.

Menandros
(Komedya ozanı — İ.Ö. 342-290)

DEMOKRİTOS'UN ÇEKİRGESİ

Yol kıyısındaki şu killi toprakta,
Demokritos'un çekirgesi gömülü.
Ne güzel, zar gibi kanatları vardı!
Türküsünü tutturdu mu akşamları,
Bütün ev tatlı bir ezgiyle dolardı.

Mnasalkes
(İ. Ö. III. Yüzyıl)

YANGIN

Bu lir çalış, bu cıvıltı, bu bakış,
Seni bir gün tutuşturur, kül eder;
Bakarsın ki ateş bacayı sarmış.
Şaşarsın: Nerede, ne zaman, nasıl?
İş işten geçtikten sonra anlarsın.

Filodemos
(İ.Ö. I. Yüzyıl)

GEÇKİN SEVGİLİYE

Kurban olsun kız oğlan kız tazeliği
Sendeki geçkinliğe güzel Filinna!
İstemem elienmemiş körpe memeyi,
Bu olgun yemişler benimken koynunda.
Elin baharından güzeldir sende güz,
Sende kış, elin yazından sıcak bana!

Mabeyinci Pavlos
(İ.S. IV. Yüzyıl)

Çeviren : Oktay Rifat

FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER

Diderot

Tanrı hakkında yazacağım. Okuyucunun pek azına güvenim var, gene de birkaç kişi beğenir diye umuyorum. Bu düşünceler hiç kimsenin hoşuna gitmezse onlara kötü denebilir, fakat herkesin hoşuna giderse kötüden de beter sayarım.

I

Tutkulara (ihtiraslara) durmadan atıp tutanlar var. İnsanoğlunun bütün üzüntüleri tutkulara bağlanıyor. Fakat bütün zevklerin kaynağı da onlar olduğu unutuluyor. Tutkunun yapısında öyle bir öğe (unsur) var ki, ne çok iyidir denebilir, ne de çok kötü. Fakat bana üzüntü veren şu ki, onlara hep kötü taraftan bakılmaktadır. Bununla beraber insanı yüksek şeylere ulaştırabilen ancak tutkulardır, büyük tutkular. Onlar olmaksızın ne eserlerde, ne de ahlâkta yükseklik aramayın. Onlar olmaksızın güzel sanatlar çocukca bir oyun, erdem (fazilet) ise kılı kırk yaran bir nitelik olurdu.

II

Orta tutkular sıradan insanlar yaratır. Vatanımın kurtuluşu söz konusu iken oturup düşmanı beklersem sıradan bir vatandaş olurum. Bir dost tehlike içinde iken ben gözlerimi dört açarak kendi hayatımın kaygusuna düşersem dostluğum hesaplı bir dostluk olur. Hayat benim için sevgilimden daha tatlı ise, düpedüz bir âşıktan farkım yok demektir.

III

Küçük tutkular büyük adamları küçültür. Tutkuları

baskı altına almak doğal büyüklük ve kudreti yok eder. Şu ağaca bakınız, gür dalları olduğu için onun altında serinlik ve gölge bulabilirsiniz; kış gelip yapraklarını dökünceye kadar onun tadını çıkarabilirsiniz. Tutkulara aşırı bağlılık, hele ihtiyarlıkta yaratılan eserleri etkilediği zaman şiirde, resimde, müzikte daha da olgun eserler elde edilir.

IV

Bana denecektir ki, öyleyse büyük tutkuları olmak bir mutluluktur. Evet, şüphesiz öyledir, ama aralarında bir birlik, bir uyum olursa. Tutkular arasında uygun bir ahenk kurdunuz mu, bir bozukluk olabileceğinden asla korkmayınız. Eğer umut korkuyla, şerefini koruma yaşama segisiyle, eğlence eğilimi sağlık endişesiyle denkleştirilirse ortada ne çapkın kalır, ne cüretkâr, ne de korkak.

V

Tutkuları yok etmeyi ileri sürmek zırdeliliktir. Hiç bir şey istememek, hiç bir şey sevmemek, hiç bir şey duymamak (hissetmemek) için bir cezbeli gibi kendine eziyet eden som sofunun bu tatlı hayali gerçekleşmiş olsaydı ortaya tam bir ucube çıkmış olurdu!

VI

Bir kişide takdir ettiğim şeyi başka bir kişide hor görebilir miyim? Şüphesiz, hayır. Gerçek (hakikat), benim keyfime bağlı olmaksızın, hükümlerimde bana kılavuz olmalıdır. Birisinde erdem (fazilet) diye takdir edeceğim niteliği, bir başkasında suç sayamam. Hem mükemmel hareketlerde bulunmanın bâzı kimselere vergi olduğuna, hem de tabiatın ve dinin herkese aynı şekilde davrandığına inanabilir miyim? Gene hayır. Hem bu tekelci imtiyaz onlara nereden gelmektedir? Pacome, inzivaya

çekilmek için insanlarla ilişiğini kestiyse, inzivadan sakınmayı da yasaklamadı ya. İnzivaya çekilmeyerek de pekâlâ onun kadar erdemli olabilirim. Doğrusu benim gibi daha yüz kişinin aynı hakkı niçin kendilerinde göremiyeceğini anlamıyorum. Bütün bir ilin, toplumdaki tehlikelerden ürkerek ormanlara, kuytuluklara çekildiklerini görmek pek hoş olurdu doğrusu! Halk, ermişliğe varmak için yabani hayvanlarla beslenir, bütün toplumsal sevgilerin harabeleri üstünde binlerce sütun yükselir, sütunlar üstünde yaşayan bu yeni milletin bireyleri gerçek birer hıristiyan olabilsinler diye, din yolu ile, doğal duygulardan soyulur, insanlıktan çıkarılır, heykelleştirilir.

VII

Korkunç sesler! Çığlıklar! İniltiler! Bütün bu inleyen cesetleri kim kapattı bu zindanlara? Bütün bu zavallıların suçu ne? Kimisi taşlarla bağrını dövüyor, kimisi demir çengellerle vücudunu paralıyor, hepsinin gözünde keder, ıstırap ve ölüm okunuyor. Kim onları bu acılara mahkûm etti?... **Günah işledikleri için Tanrı...** Tanrı dedikleri nedir? **İyilik timsali bir Tanrı...** İyilik timsali bir Tanrı gözyaşlarıyla yıkanmakta zevk bulabilir mi? Duyulan büyük korku onun rahmetine küfür sayılmaz mı? Suçlular bir zorbanın öfkesini yatıştırabilselerdi daha ne isterlerdi?

VIII

Öyle insanlar vardır ki, onlar için Tanrıdan korkarlar dememeli de, Tanrıyı korku şeklinde bilirler demelidir.

IX

Bana Yüce Varlık diye tanıtılan şeyin görünüşüne, öfkeye düşkünlüğüne, öc alışının şiddetine, batırdığı kimselerin elinden tuttuğu kimselere oranı bakımından yapı-

lacak karşılaştırmalara bakarak, en doğru kişi bile onun var olmadığı sonucunu çıkarabilir. İnsanlar, öte dünyada korkacak hiç bir şey olmadığına inanabilseydiler, bu dünyada daha rahat olurlardı: Tanrı yoktur düşüncesi hiç kimseyi korkutmaz, fakat ya dedikleri gibi birisi varsa, düşüncesi insanı korkutur.

X

Tanrıyı ne çok iyi olarak düşünmeli, ne de kötü. Adalet, rahmetle lânetin orta yerindedir, nasıl ki, bitmiş acılar ceza görmemekle sonsuz cehennem işkencesi arasındadır.

XI

Tutkulara bağlılıktan doğan karanlık düşüncelerin, uygulamadan çok beğeni konusu olduğunu biliyorum. Tanrıyı daha çok sevmek için kendi kendinden kıyasıya nefret etmek ve dindar olmak için umutsuzluk içinde yaşamak gerektiğini anlıyamıyanlar som sofulardır. Onların sofuluğu neşeli, bilgeliği insancıldır. Peki ama aynı mihrabın dibinde secdeye varan insanlar arasındaki bu duygu farkı nereden doğuyor? Dindarlık bu kötü tabiat (huy) kanununa uymak zorunda mıdır? Ne yazık! Ondan nasıl sakınmalı? Onun etkisi aynı sofu kişide bile gayet açık farkedilir: bir sofu her an için karşısında bir öc alıcı veya bağışlayıcı Tanrı, bir cennet veya cehennem görmekte, ya korku ile titremekte, ya da sevgiyle yanıp tutuşmaktadır. Titreten ve ter döktüren nöbetleri ile sanki oir sıtmadır bu.

XII

Evet, ben tutkulara aşırı bağlılığı Tanrıya, tanrıtanımazlıktan daha ağır bir hakaret sayıyorum. Plutarkhos şöyle der: «Plutarkhos adaletsiz, öfkeli, vefasız, kıskanç, kinci bir kişiydi diye bilinmektense, bu dünyada Plutark-

hos adlı bir kişi yaşamadı diye düşünülsün bence daha iyi.»

XIII

Tanrıtanımazsa yalnız Tanrıya inanan kişi kafa tutabilir. Tutkulara aşırı bağlı olan kişide o güç yoktur. Onun Tanrısı bir kuruntu, bir hayal ürünüdür. Maddenin ortaya koyduğu engeller hesaba katılmasa bile, kavramlarının boşluğunu, kofluğunu açığa vuran bir yığın engelle gene de karşı karşıya kalır. Bir Vanini (1) için, Cudworth, bir Shaftesbury, dünyanın bütün Nicole'lerinden Pascal'larından bin kere daha can sıkıcı olurdu.

Çeviren : İsa Öztürk

(1) Lucillio Vanini, (1585-1619), İtalyan filozofu. Tanrı tanımazlıkla suçlandırılarak ateşte yakılmıştır.

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- **Rüzgârlı Tepe** (Roman): Emily Bronte, Çeviren: Nurettin Özyürek, Varlık Yayınları, Büyük eserler kitaplığı: 49, İstanbul 1963, 304 sayfa, F. 4 Lira.
- **Büyük Kompozitörler:** Hazırlıyanlar: A. Erten, O. F. Özkılıç, C. Ünan. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar: 1, 2. Baskı, İstanbul 1963, 280 sayfa, F. 5 Lira
- **Atatürk Diyor ki:** (Atatürk'ün dedikleri, düşünceleri ve kısacahayatı): Varlık Yayınları, Cep Kitapları: 176,5.ci baskı, İstanbul 1963, 112 sayfa F. 2 Lira.
- **Martı** (Oyun 4 perde): Anton Çehov, Çeviren: N. Y. Taluy, Varlık Yayınları, Tiyatro serisi: 10, İstanbul 1963, 64 sayfa, F. 2 Lira.
- **Kaçış:** John Steinbeck, Çeviren Filiz Karabay, Varlık Yayınları, Büyük cep kitapları: 70, 3. Baskı, İstanbul 1963, 96 sayfa, F. 2 Lira.

ESKİZLER

Muzaffer Erdost

Yazıyı bir zaman bıraktım galiba. Galiba diyorum, çünkü bende, yazmanın ölü bir yüzü, ölü bir savaşı sürdü, ama yazı olarak hiçbir şey çıkmadı ortaya. Yazı yazmanın ölü savaşı dediğim, kendi içimde başlamış ve gene kendi içimde bitmiş savaşıdır. En çok da hikâye yazmak konusunda kendimle savaşta kaldım. Bir şeye, bir büyük yazara benzemek istiyordum gizlice. Bu benzemek, ona tıpatıp uygun olmak değildi. Deyişimle, biçimimle, konuları seçişimle bir yakınlık kurmak eğilimi vardı bende. Bu yazar, her denemeye başlayışımda beni umutsuzluğa götürüyor, yazamıyacağımı bir kere daha ve gizlice kendi kendime kabul ediyordum. Yeni bir yazar buluyordum, kendimce büyük bir yazar. Onun deyişini ve ona yakın konuları denemek istiyordum. Gene kısır bir sürüş ve umutsuzluk. Derken buldum: Gerçeğin, doğrunun kendisini değil, bu gerçeği, bu doğruyu bana gösterecek başka bir şeyi. Büyüsüne kapıldığım her yazar, ayrı bir özü, ayrı bir biçimi, ayrı konuları yazmışlar, söylemişler, gene de hepsi ayrı ayrı yüce olmuşlar, önemli olmuşlardı. Birbirlerine benziyerek veya yaklaşarak değil. Hepsi kendi içindeki coşkun özü dökebilecek bir biçim bulmuştu İçindeki öz? İşte bu soru benim bir ışığım olacaktır.

İlk yazı yazmıya başladığım yıllarda, katı bir gerçekçilik egemen kanatlarını dolaştırıyordu. Fakat benim içimde coşan, kabaran şeyler, bu katı gerçekçilikle uyuşmaz, ayrı şeylerdi. Daha çok duygululuğu seviyordum, duygululuğu ve metafizik kuruluşları. Kendimi ne kadar zorlasam, sınırlasam bir yerden taşıp çıkıyordu, romantikliğim, gözü yaşlılığım ve bunları biçimleyen, karanlığı yaşatan, ve bir tarafımı mutlaka karanlık içinde bırakan metafizikler. Çevrem (ki bunların başında Seyfettin Baş-

çıllar ve Orhan Duru gelir), benim duygululuğumu, romantikliğimi gülünç bulurlardı. Gülünç. Otobüslere Radar Konacak adlı bir hikâye yazdım. Belki iki yıl ondaki sözlerle eğlendiler. Bir yerde bilinçsizleşmişti bu eğlenmeler. Kendi aramızda, birbirimize takılmak için birer küçük şakalardı bunlar. Ama, kendiliğinden o ben'e, benim romantik, gözü yaşlı metafiziğime karşı bir soğukluk, bir yabancılık duymaya başladım. Bunu daha uzağımdaki çevreler açık veya kapalı besliyordu. Gerçeğe, o herkesin gördüğü ve herkes gibi anlatılan, herkesin gördüğü gibi biçimlenen gerçeğe, donmuş, yalnız bir yüzü olduğu sanılan katı gerçeğe dönmem isteniyordu, ya da hikâyeyi bırakmam. Hikâyeyi bırakmam, bırakmam, bırakmam. (Şimdi, şimdi şu anda yalnız sesini duyuyorum bu «brakmam» kelimesinin. Brrrak, rak rak rrrk mam gibi bir ses. Kurbağa sesi gibi, çirkin ve içinde anlamı olmıyan; bu sesi duymadan ne kadar söylemişim bu kelimeyi. Brrrak, brrrak, bırrrakk, rak, bırrrak, brrrrrak. Kurbağa sesleri ve bir de bir resimci adı: Braque) Hikâyeyi bırakarak kendimi, kendi deyişimi, kendi duygulu deyişimi unutmak istedim. Unutmak ve yeniden başka bir sesle, başka bir deyişle başlamak. Zorluyordum kendimi. Yeni deyişlere, yeni biçimlere. Ve hepsi kısır, köksüz ve sanki üzerime sıvanmış yabancı bir şey gibiydi. Hepsi. Yırtılan, yırtılan, başlanıp yırtılan, kafamın içlerinden sökün ederek gelen ve düşünüle düşünüle, yazmaktan ve yazmaya başladığım zaman beceremiyeceğimden korkarak eskiyen, azalan biten hikâyeler, yeni bir deyişle denemiye başlıyarak, ve yeniden umutsuzluğa düşerek. Herşey, herşey kısır bir toprağa, kurak, çorak bir toprağa dökülmüş gibi, daha tohum açılmadan çürüyüp, azalıp, tükenip biten şeylerdi bunlar. İkide bir kendim, kendi deyişim, konularım sürüp geliyordu alttan. Taşıyor, büyülüyordu beni. Ama biliyordum bunların katı bir gerçek olmadığını, yalnız bana ait, yalnız benim olan, yalnız benimle birlikte beliren ve tekliğe ulaşmış gerçekler olduğunu. Bu ölü savaş sürdü yıllarca. Belki ciddî bir çalışma değildi. Kendini veriş ve zorlayış değildi. Ama kendimi zorlamak için

de, içimde engin bir şey duymuyordum. Soğukluk duyuyordum yapacağım şeylere karşı. Tam bir uyuşmazlıktı bu, kendi içimle düşüncelerim arasında. Birden, belki birden değil zaman zaman birikerek birden bende taşan, haykıran sesi duydum. Bu ses «kendine dön» sözleriyle bugün ifade edilebilir. Bugün böyle ifade edilebilir diyorum, bir homojen duyuştu bu, ve derin bir karanlık içinde kelimelere dökülmeden oluşmuştu. Bu duyuşu kelimelere çevirdiğim zaman «kendine dön» şeklinde çevirebilirim ancak. Kendine dön. Ne demekti bu?

Hep başkalarını, başkalarını yazmak için çırpınıp umutsuzluğa düşmenin gülümseyen yargısıydı bu. Kendine dön. Yâni kendi kaynağına. Kendinde varolan kendine, varolmuş, kaynaşmış kendine. Dışardan tanıdığın, resimlerde, gazete haberlerinde, romanlarda, şiirlerde ve belki şöyle içinden geçerken ama daima dışardan tanıdığın dünyalardan geriye, kendine dön. Kendindeki kesiksiz ve en derin diplerine, kıyılarına, taş altından kaçan böceklerine kadar, dolaplarından sıyrılıp akan yılanlarına, ve birgün kitabını kaldırdığın zaman altında ezilmiş kımıldıyan akrebi gördüğün andaki haykırışına. Bunu, bu yaşadığın, en yüksek heyecanını kendi bedeninde duyduğun şeyler, kendi bedeninde, kendi bedeninde duyduğun, yaşadığın şeylere.. Onlara dön. Kendini kat onlara, kendinin olan kendini, o içinde akan ılık ırmaklarsa onları, taşkın ırmaklarsa onları, küf kokulu karanlık odalarsa onları. Yaşadığın şeyleri, kendinde çevrilerek tekleşen, ve seni büyüleyerek saran kavrıyan şeyleri. İçinden gelen bungun sesi duyuyor musun? Ona bâzan romantik diyorlar, bâzan duygulu, bâzan hattâ fazla duygulu. İşte onlara, onlara onlara dön. İçinden taşan, coşan öze bırak kendini. Onu kurtarmaya, onu var etmeye çalış. Bir su akar yatağında, cılız, durgun bir sudur. Yanlarında yeşil otlar vardır. Çiçekler vardır, unutma beni çiçeği ve başkaları. Ciller, kökler, çürümüş yapraklar, solucanlar vardır diplerinde. Güzeldir o duruşuyla. Çok az insan bilir dünyada onu. Ama vardır o su. Yaşar. Kaynağı kuruyana kadar, yıllar yılı yaşar. O sudan bir bakraç doldur

ve götür odanın istersen en güzel bir yerine koy. Süsle çevresini. Azalmış, bitmiş, ve artık kaybolmuştur o su. Kendi yatağına dön ey su. Azalmaz erginliğinle, dinmez, durulmaz erginliğinle kendi yatağında ak ey, ey ey ey ısısız su. Bir şey kendine uygun olduğu zaman, birşey kendi yerinde durduğu zaman... O zaman ancak. Sen, sökülüp dikilen arsız peygamber otları mısın, sen kaldırılıp değiştirilen bir resim misin? Sen ölü müsün ki, kendini odalar içinde değiştirir oradan oraya korsun. Hangi ışık, hangi su, hangi toprak, hangi hava seni köklerinden, dallarından, yapraklarından besliyerek yüceltecek. Kendine dön, ey şaşkın söğüt ağacı. Kendi toprağına, kendi kasabana, kendi evine, ve oradan koşarak dörtnala soluk soluğa kentlere, kentlere, aydınlık, duru kentlere, kalabalık kentlere, içiçe dairelere, içiçe, o ürktüğün, o yeni arabaya koşulan atlar gibi ürktüğün dairelere, zavallı, ucuza yakalanmış balıklar gibi gözleri açık ve bir ölü gibi kaldığın kendi işine. Kaynağın senin oralar, o belki soluk, ve belki cansız, durgun yerler. Ne yapalım ama. O cansız şeyleri kendinde biçimlendirdiğin düşünce ve duygularla yüceltceksin. Mahkûmsun buna, bu oluşa, hattâ bu olmuşa. Kendinden kaçmıya çalıştığın an, bu kaynaktan kaçmıya, kurtulmuya çalıştığın an, yabancı bir toprağa göçmüş gibi, kendinden ayrılmış gibi tedirgin, ürkek, korkulu...

o

YILLIK 1963

Türk Edebiyatçılar Birliği

T.E.B. Ankara Caddesi 45/19'dan İsteyiniz.

YENU : 8

DEUCALİON İLE PYRRHE

Ovidius

Ayırır Oetae tarlalarından Aonius'ları Phocis,
Ne verimliydi bu toprak
Toprak olalıdan bu yana.
Bir bölüm olmuş artık denizden
Gepgeniş bir ovadır şimdi
Birden bire ortaya çıkan sular yüzünden.
Bir dağ yükseltir iki tepesini
Orada yıldızlara değin
Parnassus derler onun adına
Aşar dorukları bulutlardan.
Sular kaplayınca bütün nesneleri
Burada vurmuş karaya
Deucalion'la karısını taşıyan kayıkçık.
Yalvarmışlar yakarmışlar Corycida Nympha'lara
Dağ Tanrılarına gelecekten bildiriler
Getiren bilici Themes'e.
Ne Deucalion'dan daha çok sevgiyle
Doğruluğa bağlı bir er,
Ne de Tanrılara karısından çok saygı
Gösteren bir kadın vardı...
Görmüş Jupiter kaplandığını
Akan sularla yer yüzünün
Bakmış bir tek erkek kalmış bir de kadın
Bütün kişi soyundan
Suçtan, eksiklikten sıyrılan
Demek yalnız bunlarmış Tanrılara bağlı kalan.
Dağıtmış bulutları,
Silmiş süpürmüş Aquilon sisleri, dumanları
Göstermiş gök yüzüne toprağı
Toprağa göğü...
Çekilmiş deniz de, taşan sular da yerli yerine

Yatışmış ırmaklar
Görünmeye başlamış tepeler birer birer
Yükselmiş çıkmış ortaya topraklar
Öbek öbek yerler
Azalmaya, çekilmeye başlayınca yükselen sular.
Göstermiş bu uzun süren günlerden sonra
Doruklarını ağaçlar, ormanlar
Sıyrılmış çamurlardan dallar...
Gelmiş eski durumuna yer yüzü
Bir boşluk, bir ıssızlık görünce
Dört bir yanda, dağda kırda
Çöllere dönen yer yüzünde
Boşalmış Deucalion'un göz yaşları
— Ey kardeşim, ey karım, demiş Pyrrha'ya.
Bir sensin ölümden kurtulan
Bütün kadınlardan,
Soyumuz da, atalarımız da, kaynağımız da
Birdir yatağımız da,
İlkin bizi birleştiren onlar
Bu gün ise ortaklaşa çektiğimiz korkular.
Yalnız biz ikimiziz kalan
Günün doğup batarken
Yer yüzünde gördüğü bütün ülkelerde.
Deniz yutmuş geri kalanların tümünü.
Güven altında değildir yaşamamız gene de,
Korku salıyor içimize bu gün bile bulutlar.
Ne olurdu senin sonun
Ben olmadan yalnız başına kalsan,
Bu yıkımlardan, bu acılardan
Bir tek sen olsaydın kurtulan?
Ne soy katlanabilirdin bu korkuya,
Bu sızlantılara, kim avuturdu seni?
İnan bana karıcığım senin ardından gelirdim
Sulara gömülürdüm ben de
Alıp götüreydi seni deniz, inan bana.
Kavrayabilsem ataların yapıcılıklarını
Yaratsam kişileri yeniden
Diriltsem, soluk versem düzenlenen toprağa.

Yalınız bizim ikimizde yaşıyor
Soyu kişilerin,
Böyle uygun görmüş Yüceler
Bir biz kalmışız kişi soyundan şimdi.
Ağlamışlar bunları söyleyince
Sığınmışlar gökçe Tanrılara
Yardım dilemişler bu kutlu güçlerden.
Koşmuşlar durmaksızın Cephisis kıyılarına
Daha pırıl pırıl olmadan
Yalınız eski yatağında akan sulara.
Islatmışlar yüzlerini de,
Giysilerini de bu kutlu sularda
Yöneldiler sonra yüce Tanrıların
Tapınağına doğru giden yollara.
İğrenç yosunlar kaplamıştı çatılarını
Yanıyordu sunağın ocağı da.
Kapandılar yere ikisi birden
Dokunur dokunmaz tapınağın basamaklarına,
Öptüler titreyen dudaklarla
Bumbuz kesilmiş taşları,
Bildirdiler dileklerini bir bir:
Yumuşatırsa Tanrıların yüreğini
Doğruların yalvarıp yakarışları,
Duygulanırsa, yatışırsa kızgınlıkları
Söyle ey Themis,
Söyle ne yolla onarılır
Bu soyumuzun başına gelen yıkım,
Ey acıyan yüce Tanrıça
Uzat ellerini batan yeryüzünün yardımına.
Davrandı yerinden Tanrıça
Şöyle söyledi bilgece:
Çıkın tapınaktan bir yol, örtün başınızı,
Çözün giyeklerin kuşağını da,
Atın arkaya büyük ananızın kemiklerini...
Donup kalmışlar bir süre korkudan,
Sonra yükseltmiş sesini bozmuş ilkin
Bu sessizliği Pyrrha, bildirmiş
Boyun eğmeyeceğini Tanrıçanın buyruğuna.

Yakardı titreyen sesiyle, bağışlanmak istedi,
Dağıtarak ananın kemiklerini
İncitemem, acı çektiremem tinine, dedi.
Gene geri kalmadılar Tanrıçanın
Gizemli sözlerini düşünmekten,
Onları evirip çevirmekten,
Üzerlerinde ince eleyip sık dokumaktan.
Depretmiş yüreğini eninde sonunda
Epimethida'nın
Tatlı tatlı sözleri Promethiad'ın.
Ya ben aldanıyorum bu işte,
Ya da sağlık vermiyor yanılmaz Tanrıça
Bize bir kötülük yapmayı,
Yıkım göstermiyor bize onun yüce sözleri.
Ulu topraktır bizim anamız-atamız,
Onun özündeki taşlar da atmamızı
Söylediği kemiklerdir besbelli.
Sarsılmış Tanrıçanın bu sözü karşısında
Titania, ikili birliydi umudu daha,
Kuşkulanıyordu ikisi de gökçe bildirilerden.
Bir yıkım doğar mı dersin bu denemeden?
Uzaklaştılar, örttüler başlarını
Çözdüler kuşaklarını,
Attılar taşları arkalarına doğru
Buyrultu gereğince.
Tanıklık etmemiş olsa eski çağlar
Kim inanırdı bunlara,
Taşların katılıktan, sıkılıktan uzaklaştığına,
Yumyumuşak olduğuna,
Kolayca yeni biçimler alacağına
Kim inanırdı artık?
Çoğalmışlar kısa bir süre içinde bunlar,
Yumuşamış yumuşamasına taşlar
Kişi biçimine sokulmak için
İşlenen kaskatı bir mermer gibi
Az buz seçilebilen kaba taslak çizgilerle
Bulanık kişi kılığına girmeğe başladılar.
Ete dönüşmüş toprağın

Sıvı yapılı özsuyla, karışan bölümleri
Yumuşamak nedir bilmeyen yönleri de kemiğe.
Kalmış olduğu gibi damarlar
Özdeş adı almışlar.
Kısa bir süre içinde, Tanrıların buyruğuyla
Erkişiler erkeğin eliyle attığı taşlardan
Çıkmış ortaya,
Kadınlar kadınınkilerden.
İşte bundandır yorgunluklara,
Sıkıntılara katlanır bir soy oluşumuz,
Bir belgedir bunlara
Bizim kaynağımız, doğuşumuz.

Çeviren : İsmet Z. Eyuboğlu

Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı : 189

FRANSIZCA - TÜRKÇE SÖZLÜK

Hazırlıyan

Memet Ali AĞAKAY

Denetliyen

Nusret Hızır

Ankara 1962, Fiyatı : 30 Lira

YENU : 9

ADLI LİSTE

M. Başaran

On yedi gündür buradaydık; yaşamın alıştığımız akışından koparılmış, dört duvar arasına sıkıştırılmıştık. Sevgilere, çalışmalara dostluklara gidemiyorduk.. Kendimizde toplanıyorduk boyuna.. Akım kesilmiş, ışıklarımız sönmüştü.. Uzak yankılar vardı içimizde dünyadan.. On yedi yıldır buradaymışız gibi gelmeğe başlamıştı bize... Günler, geceler tükenmek bilmiyordu.. Hep aynı soğuk duvarlar, hep aynı pis tavan... Bak, bak gözlerin kararsın.. Nolacağız? düşüncesi de tepemizde kılıç gibi.. Zaman bir genişliyor, bir ıssızlaşıyor ki, tıpkı çöl.. Yitmişlik o çölde... Arıyanımız soranımız yoktu.. Yeşillikler, serinlikler özlüyorduk. Sıkıntıdan, bağıracak, patlıyacak duruma gelen pencereye koşuyordu...

Yaşadığımızla, zorlanacağımız yaşam arasında unutulmuştuk.. Beterin beteriydi bu.. Ölümü yudumlamak gibi... Ne yana dönecekse dönsün diyorduk bir an evvel, ama avcının acelesi yoktu... Süleymanla, Mustafa, hasta olmuştu düşünmekten Ardımızda kalanlara yanıyorduk en çok, Kimbilir neler söylenecek; dünya nasıl zındandan edilecekti onlara... Doğrudan doğruya, ya da dolayısiyle başkalarına işkence etmek durumundan kurtulmadıkça alnı ak sayılmazdı insanoğlunun...

Boşverin diyordu Toy, ilk günlerde.. Kendimize, yaşama fazla önem vermek bizi kahreden... Dünya bu işte... Her yanı pislik dolu... Nolacaksa olacak. Bir böcek gibi katlanmaktan başka çaremiz yok... Elimizde kalanı kendimize zehir etmiyelim hiç olmazsa... Duvarı nem, yiğidi gam... Boşverin.

Demesi kolaydı bunun. Ateş düştüğü yeri yakıyordu. Dayanmak, boşvermeğe çalışmak gerekti gene de. Öyle yaptık. İnsanın sıkıntıyı, yalnızlığı yenmek için bulduğu her çareyi denedik. Fıkralar öyküler anlattık, türkü-

ler söyledik; türlü oyunlar oynadık.. Yanımızda kalmış biriki kitabı yercesine tükettik.. Tartıştık, kavga edenlerimiz bile oldu. Ama hep aynı şey çıkıyordu sonunda karşımıza: sıkıntı, boşluk, çaresizlik... Herkes, yavaş yavaş köşesine çekiliyor, başlıyordu kendine kendine oyulmağa. Sonradan sonraya ağrımağa başlıyan ezikler, kırıklar gibi gittikçe derinleşiyordu ağrılarımız.. İçinden pazarlıklı rüzgârlar önündeydik; günün birinde kurtulsak bile, işe yarar yanımız ya kalır, ya kalmazdı: vedalaşmak gerekti eşle dostla, «Gayrı unutun bizi» demeliydik onlara.. Durmadan mektup yazıyorduk. Babama göndereceğimi bitirmiş, bir de nişanlıma yazmağa oturmuştum ben... Boş kâğıt, ak bir tarla gibi genişliyordu önümde... Kulaklarımda onun sesi, karşımda onun gözleri vardı.. Boşluklarda kayıyordum...

Bir yıl mektuplarını beklemiştim Antalyada; mavi Toroslara bakıp hayal kurmuştum. Her satırı yazılmış kalmıştı kafama, dediklerinin.. Gün doğmadan portakal bahçelerine inmiş, onu düşünerek güzel kokulu Akdeniz havasını içime çekmiştim. Geniş yapraklı, keskin kokulu, adını bilmediğim bir bitki büyüyordu sanki derinlerimde..

Ağaçlar yeni yeni patlarken, Ankaraya gelmiştim. heyecanlı bir bekleyişten sonra, Gençlik Parkında buluşmuştuk. Gözlerimiz ellerimiz ilk kez buluşmuştu.. O, içimdeki geniş yapraklı, keskin kokulu bitki çiçeğe durmuş gibiydi...

Kararımız kararlı: Okul bitince bizim tarafa gidecektik; birlikte çalışacak, acısına sevincine birlikte katlanacaktık yaşamanın. O günleri iple çekiyorduk. Mektubumu değil, beni bekliyordu o şimdi... Evet ama, mutluluğuna engel olmamalıydım. Yazmağa başladım:

«Başka koşullar içinde anlaşmıştık, şimdi o koşullar değişti. Sonu belli olmıyan birini beklemen doğru olmaz. Zor ama, acı ama, yol yakınken...»

Tam bu sırada kapı açılıverdi. Telâşlı biri girdi içeriye. Tâ on yedi gün önce bizi bu odaya getiren «emir kuluydu» bu. Hay Allah! dedi bizi görünce, «Hay allah! Daha burada mısınız siz? Gittiniz sanıyordum ben.. Bay-

ramda izinliydim. Gittiniz sanıyordum. Üç gündür millet sizi arıyor yahu... Serseme döndük iyice.. Kalkın, yürüyün hadi!.

Dolaşık koridorlardan geçtik. Bir süre sonra kocaman bir odaya alındık. Kapılar meşin kaplıydı; içerde adam boğazlansa dışardan duyulmazdı. Ağır kadife perdeler vardı pencerelerde.. Kocaman şıkır şıkır bir avize sarkıyordu tavandan.. Yerde güzel bir halı... On yedi günden sonra böyle bir oda görmek soluğumuzu kesmiş, gözlerimizi kamaştırmıştı.. Heyecanla bekleşiyorduk...

Üstü camlı masanın gerisindeki ak saçlı adam, isteksiz isteksiz kımıldandı, gözlüklerini düzeltti kapıda donmuş gibi duran «emirkuluna» sertçe sordu:

— Bunlar mı?

— E-ee- evet efendim.

— Neredeymişler şimdiye kadar?

— Şey efendim, ben izinli çıkmıştım bayramda, arkadaş üst katta, en dipteki odada olduklarını unutmuş. Ben...

— Anlaşıldı anlaşıldı, hımbıl herifler!...

Ayağa kalktı. Yüz çizgileri bıçakla çizilmiş gibi keskindi; bir kâğıt vardı elinde.. Dik dik yüzümüze baktı.. Suskunluk korkunçtu.. Neden sonra dudakları kımıldandı:

— Durumunuzun ağır olduğunu biliyorsunuz.. Hak etmeseniz burada olmazdınız.. Adlı listenizi okuyorum.

Dananın kuyruğu kopuyordu demek. Anlaşılan, döneceği yana dönecekti iş. «Hak etmeseniz burada olmazdınız» diyordu adam.. Herbirimiz Anadolunun bir köşesinde birer yıl öğretmenlik etmiştik daha. Geriliğe kara güce karşı yeni girmiştik savaşa.. Ardımızda okul dolusu gözü yaşlı öğrenci bırakmıştık. Anılarımız göğüs kabartacak cinstendi «Hak etmeseniz.. diyordu adam...»

Adlarımızı Ölüm yargısı gibi, yüzümüze fırlatmağa başladı...

— Musa oğlu Süleyman, Hasan oğlu Halil, Fazlı oğlu. Dursun oğlu...

«Hak etmeseniz... Ulan kaatil miyiz, hırsız mıyız, bi-

rinin ırzına mı geçmişiz... Neymiş suçumuz? Bari orasını da söyle de, anlıyalım hak ettiğimizi...»

— Mustafa oğlu Mustafa!

— !!!!

— Mustafa oğlu Mustafa diyoruz be!

— Yok efendim, burada değil o.

Adamın gözleri açıldı, fırladı ortaya geldi, boğuk boğuk:

— Nasıl, nasıl, yok mu? Kaçtı mı yoksa? Derhal derhal yakalansın...

Duraladı, parmağıyla kâğıttaki adları saydı bir, bize döndü :

— Kaç kişisiniz?

— Dokuz

— İyi ya, tamam işte... listede de dokuz kişi var. Adı okunmıyan kim ?

Bir adım öne çıktım.

— Peki; bu Mustafa oğlu Mustafa ne arıyor listede?

Biz de bilmiyorduk onun orasını.. Sınıf arkadaşımızdı yuvarlak yüzlü, orta boylu, cin gibi biriydi. Milletvekilleriyle görüştüğü, bâzı büyüklerle ilgi kurduğu söylenirdi.. Gözü yukarlardaydı Nasıl olmuş ta adı karışmıştı buraya, anlaşılmıyordu Aslında listede vardı da, adamını mı bulmuştu?.. Anlaşılmıyordu.

— Madem Mustafa oğlu Mustafa değilsin, burada işin ne? Bu adamlar düğüne mi gidiyor sandın?

— Gönderdiler efendim.

Düşüncelere daldı adam. İnsanca kaygılar belirmişe benziyordu içinde... Haketmeseniz... diyen o değildi sanki...

— Anlaşılan, bir yanlışlık var bu işte...

Kulaklarıma inanamıyordum. «Senin burada bulunman bir yanlışlık» deniyordu bana. «Listede adın yok» deniyordu. Kurtuluyordum galiba.. Demek, o on yedi günlük karabasandan sonra.. Yeniden doğmak gibi birşeydi bu... Küt küt atıyordu yüreğim. İçimdeki geniş yapraklı, keskin kokulu, adını bilmediğim Akdeniz bitkisi hışırdamağa başlamıştı. Ona, anama babama, işime, tüm yitik-

lerime kavuşacaktım. Atladım mı trene şuradan, doooğru memleket... Allah be!... Başıma bir iş geldiğini sanıp, ardımdan bi demediğini komıyanlar küçük dillerini yutacaktı şaşkınlıktan...

— Evet, bir yanlışlık var bunda ama, elimden birşey gelmez. Büyük iş bu, yukarıya ses çıkaramayız. Dokuz kişi teslim aldık, dokuz teslim etmek zorundayız öbür yana... Vazife bunu gerektirir.. Adı ne olursa olsun, dokuz kişi göndereceğiz...

Kapıda dikilene :

— Götür bunları hazırlansınlar dedi, öğleden sonra sevkedeceğiz.

Bana döndü tekrar :

— Sana gelince... Vardığın yerde hakkını ararsın Adamın varsa işin düzelir, yoksa... Kaptırmışsın kendini bu çarka gideceği yere kadar böyle gider...

Kafam değirmen gibi uğulduyordu.

Sendeliyerek çıktım.

o

ÇAN YAYINLARINDA

15 Martta Çıkıyor

Albert Bayet

BİLİM AHLÂKI

Çeviren : Vedat Günyol

YENU : 10

ÇILDIRIM

Üstün Akmen

bu kaçıncı boyalı su böyle / bu nereden çıkmışlığımıza son / geri sürelerde verisiz kırbaçlar neden / çevirili bakışlarda hep nen aradım yıllar var / sokak başlarına kadınlar devrildi / ben hep çıplaklığımın içinde salt kemik düş bozukluklarında esrik dolaştım / oysa bir bitiş olacaktı tanrı tanrılığını ansıyacaktı / gün oldu kaldırımların en sivri yöresinde seviştim / bulanık suların ortasında ben de bir tanrıydım / yadsıdığım olaylar vardı / yağmur severdim belki çamurları da / tüm yaşantımda nercisse gibi iskenderce kendimi sevmek istedim

(neden)

kalıntı ertesi günlerde yataklardan kalkmadım / beethovenin ay ışığında beklenmedik olaylar oldu / dudaklarımızın pisliği tükürüklerimizin yapışkanlığı

(neydi bu)

önce nasırımın acısını duydum / horozlar su istiyen kedi hiçliğin duygusu çıplaklığımız / gelenekleri ezişimiz birlikte bitimde / boş duygulardan kaçmaklığım tutup rezil bir sabah dua etmiye zorlanışım tapınaklara en kirli düşünlerle devrilişim gözlerimin önünde dolaşan yuvarlaklar dilimin ucunda sallanan sövgüler sonra sevi aramamız en olmayan yerlerde / çirkinleşmem

(sonuç)

dişi kedi topuğunda sevmek / yarı gecelerde ilâçlara bulanmak amansız yeteneksiz varışları torbalara doldur-

mak yağmurlu ezgiler dinlemek sonsuz / çıbansız gözlerde saniyelik ışıklar etin ete değişi sakallarımın hiç durmaksızın uzayışı bu yağlı ekmekçe berbatlığım

(sevi ne ki)

bilmem kaçıncı aşk sokağında kanlar ardında bir kadın tanıdım / parmaklarının arasında kir vardı ayakları kokuyordu / ben sevi ne ki diyordum kuralları yadsımıştım / gece bekçisinden kaçmak vardı karakollarda coplanmak vardı / saldırıların arasında ayak kokusu duydum / babam kötü yemek yiyordu bilmem ne yemeğinin yağı çenesinden akıyordu / dudaklarımda kime sövgü soludum / oysa parmaklarının arasında kir vardı kimbilir kir vardı kir

nercisse gibi iskenderce sevmek vardı kendimi

o

MAVİ CADI'YA SESLENİŞ

— Ölümü düşündüm gözlerinde
Çiçeği açarken baharların —

Bülent Dalyancı

Ölümsüz bir dua sesi bu karanlık uykularımı perde perde saran. Bütün çılgın yürekler benim için çarpıyor o eski ülkelerde. Her yanımda yörene biraz daha yaklaşıyorum. Biraz daha varlaşıyor canımda canın.

Bilemezsin sağır duvarlarda gün doğmadan korkuların sellerce aktığını Mavi Cadım. Suçsuz yalanlar şehir şehir kirlenir. Ne kadar beklesen dağlar dağ denizler.

Tanrı'nın elleri öksüz kalmadan sana ulaşan yollara yağmur yağmasın. Dumanı çıkmasın buzların çirkin sular cennetimde taşmadan. Işık kadar uzak, ses kadar yakın, çağlardan özgür içime dolan bu sıcaklık göğü sevgiler saçsın.

SAYRI

I

Sevdalar kolaydır. Sövmek darağaçlarında.

Artar eksilmez şu dert! Kadınlar hep çocuklarının ardında yalın ayak. Kadınlar pencerelerde. Yazmak hep ucuz yakınmaları. Ama çare...

Artar gece avuçlarında dilencilerin. Avuçları terler yeni terli bıyıkların. Kızarıp bozarıp susma çağları eskir bir gülüşle. Gülüşler eskimez.

Ve gecenin bir yerinde bir insan doğar gibidir!

II

İlk kendini sever insan. Ellerini gözlerini çizer bir taşa. Üç dal koyar sevdasını yazmağa, taşlanır.

Bir büyük şarkıdır yaptığımız. Her sesi yüz yıl sürmüş. Bitmesi masal. Bir büyük şarkıdır yaptığımız, ardımızdan sürüp gitse...

Üç dalı ben koydum boşluğa ilk.

Sennur SEZER

Günel Altıntaş

Gözleri gözlerimi silmişti Uçmuştu renkleri yerlerin,
göklerin Geri dönüyordu anlam melekleri Tuttum, kongo'yu istanbul'a getirdim. Gözlerini ottaw'ya götürdüm
En büyük ihtilâldi bu Nereye baksam gözlerinin askerleri

Lâleli'yi ilk, ağustosta gördüm Uçarıydım: duramadım, ağzından öptüm Ölü balıklar gibiydi; baktıkça hüzün veriyordu Oturdum, yenikapı'yı düşündüm Denizi ikiye, üçe, dörde... milyara böldüm Yorgundu lâleli, isteksizdi Yaslayıp kapriçosunu bunalımın kesik ıslığıma; güneşi aldım, bir yerlere götürdüm.

Gözleri sinmişti gözlerime ışıyordu özgür denizleri tutkunun Uzun öpüşlerin yakamozları Dişlerin istiridyeleri Kanı döndüren gülüşler Umut Sevi Çırılçıplak bir gök.

Aralıkta gördüm lâleli'yi en son; gülünç yasaklar şafağında dişlerini ısırıyordu.

CEHENNEMDE BİR YUSUF

VIII

Feyyaz Kayacan

Sizde kafa kâğıdı ne demek?

Her doğan Terzelalı kâğıt kafa ile doğuyor. Sonra alıp çocuğu yüzlenme koğuşuna götürüyorsunuz.

Bir adam bir kafa damgasıyla geliyor elinde. Boş kâğıda damgayı yapıştırıveriyor. Üflüyor püflüyor sonra. Yavaş yavaş yassıdan şişkine varıyor, kâğıt.

Kâğıt kafanın kafa kâğıdına çevrilmesi böyle oluyor işte Terzela'da.

o

Çocukken ben oyuncaklarımı alır bana doğru bahçe olarak gelen bir toprağın bence en yüksek ağacının bence en yüksek dalından atardım. Neden? Belki bahçeyi daha bir genişletmek büyütmek için. Belki de yitirmek için oyuncakları. Sonra aramak bulmak için. Yitirmeyi, oyuncakları özgür kılmak diye ele alıyordu çocuk. Kuytu otların dibinde bulduğum oyuncağa kulak veriyordum en küçük ayrıntısına dek. Yitirilmiş olmak ona neler eklemişti onu anlamak için. Ve onu daha kalıcı görmek için yanımda. Ve oyuncağın öğrendikleriyle yetersizliğini sonlandırmak için bahçenin.

Şimdi de öyle yapıyorum. Sesimi alıyorum ta ilerlere derinlere fırlatıyorum. Her sabah. Oysa, her sabah Postacı geliyor bir masa başında elli yıl bir saksıda büyüttüğü yirmi yıl telefonla suladığı bahçesine kasılmış bir sesi sokuşturuyor elime hep.

o

İlkin diyorum bir adamı düpedüz alıyorsunuz karalama derisinden ben benim dedirtmelerde. İlkin bir adamı düpedüz kafanıza koyuyorsunuz başımızın üstünde yerin varlarda.

Deriyi kaftanlandırmak diyorsunuz bu eyleme de.

Sonra o deminki adamın ardından bir adam daha geliyor hep öyle bir adam işte.

sonra diyorum hepiniz başınızın gevişlenmesindeki kümesin selâmlığında tek bir yumurtanın karasına doluşuyorsunuz sonra işte ne olacak bir tek sizsiniz baykuşşun gözü gibi bir tek ağızda düpedüz toplanan.

o

Sokakta arada bir, uçuk uçuk dolaşan deriler görülür, insan biçiminde. Hortlak değil onlar. Siz de bunu biliyorsunuz düpedüz. Ürkmemeniz, olağan şeyler gözüyle bakmanız da ondan. Onlar daha biriktiremediklerinizden. Bir gün o da olacak. Şimdilik yörüngelik gezilere bırakıyorsunuz derileri. Odaklanınca yörünge bir deriyi daha düşüreceksiniz yolunuza. Deriniz yoğunlaşacak daha bir.

Kiminizde içerlek oluyor bu yoğunlaşma. Derilerin kaftanların postların böyle içeri içeri yığışması gereksiz kılıyor bir sürü örgenleri. Örneğin

yürek, yan ciğer, orta ciğer, öd dalağı, küt damarı, soluk çanağı, ilik horozu gibilerini siz çoktan atmışsınız bunlar da ne diye diye diye diye.

Geçici kişilere özgü bu can verici can besleyici ölümlü bitimli şeyler kapı dışarı edilince daha bir alabildiğine derinizde oluyorsunuz. Bu böyle olunca soluk darlığı çekmiyorsunuz. Ödünüz kopmuyor. Yüreğiniz burnunuzdan gelmiyor. Böyle derinlemesine derilerde, delik deşik edi-

yorsunuz da kendinizi en gözgöregöreliklerde bir damla can vermiyorsunuz.

o

Ben de oynayım dedimdi bir gün o oyunu. Daha bir derinizin altından kaydırmak için oyunun ayağını. Sonra ne bileyim korktum elimde olmadan derinize astar kılınmaktan.

Sonra ne bileyim kaçmalara, kurtuluş gösterilerine kapılandım. Kilidi anlamından ağır imgelerle çevreledim kendimi. Bir ülke koparmıştım sözde salt içimdeki bir yerlerden, sözde bir toprak uydurmuştum sizinkine karşıt ve sözde bu topraktan yürüyecektim üstünüze.

o

Bir tek benim sözümdü bu toprak baktım ki. Bir tek bana dönük. Baktım bu da bir hecelik buyrultunun bir başka yoluydu. Bu toprakta bir tek kuş uçmuyordu benden başka. Sıkıldım. Kafamın içine oturmuş kafamı şişiriyordum. Gözümü paslandırıyordu görkemlerim. Bir söküntü izledi bu kasılmayı. Toprağım küflendi. Duvara çizdiğim güneş duvarla birlik yıkıldı.

Görememiştim içimdeki ekmekleri.

Hiçbir yaprakla bir gitmiyordu içtiğim su.

Ne oluyordu öyle imgelerin uğraksız gemilerine, göksüz kuşlarına binip kaçmalar. Bir de baktım bir asalaktım bu uydurma evrende bile. Oturulur muydu artık öyle tek başına sonu gelmez kekeme asalarda.

KORKU

Saadet Timur

Evi bir adres. O orada değil. Hiçbir yerde değil. Arada bir biryerlerden geçirilmekte olduğunu, bir nedenle, seziyor tümü bu. Tutup biri «Korkaksın» diyor ona. «Korkağım» diyordu hep o da.

Demin penceresinin önünde, yağmurun, boranın, fırtınanın altında; otoların arasında, caddenin ortasına ne zaman da doluşuvermiş adamların gözleminde bir kadın bir kadını tokatladı; karşı apartmanın orta katından bir adam da,

«Ne hakkın var? diye bağırdı ardından- Kocanda arasan ya suçu! Kadın duraladı, yenildi gidedurdu. Camın dibinden geçen biri de.»

— İki kadını birden, vay itoğlu it!

diye diye, fırtınaya dişlerini göstere göstere yürüyedurdu. «Kim haklı kim haksız?», «Şu oda hiç de sıcak değil», «bana hepsi de haklı geliyor. «Ben korkağım, onlar da korkak. Biz korkağız. Gözlemciyiz.»

Bir yandan da gözlüyor: Cadde boşaldı; bora fırdönüyor; eve koşuşanlar; sobaları hiç yanmamışsa, evleri güleryüzlü değilse, Islanmıya da alışmışlardı zaten... Kadın yüzünü kurtarmayordu bile. Vursun diye bekliyordu sanki. Açık havada daha çok seyirci olurdu. Aferin boraya. Oturup birbirlerinin dedikodusunu ediyorlar, kişinin dedikodusunu ediyorlar, kişi değiller sanki. En korkaklar en dedikoducu. Bizimkiler de İlhan hanımı doladılar dillerine.»

«Tabiî ayol onda kadınlık gururu ne gezer? Ayak altına aldı da sonunda ağına düşürdü adamı. Kırk yıldır dünya evine girememiş erkeği alıverdi avucuna. A doğrusu ben o kadınlardan değilim.»

Camın önünden çekildi, dönüp gene geldi. Üşüyor. Sırtı ürperiyor, burnunun sızıldayışı nezleyi bildiriyor.

«Tabiî değilsin o kadınlardan. O kişi be, kişi oğlu kişi; salak, sen kimi öykünüyorsun, Tanrıyı mı, meleği mi? O kişi oğlu kişi; doğal, yaratık. Onun yapmakta olduğunu senin canın kırk yıldır çekiyor. Kırk yıldır konuşuyorsun onun yerine. Tabiî sen o kadınlardan değilsin. -Onlar ailece öyledirler- diyorsun-istemesinler bir kez, ne yapıp yapıp elde ederler.- Ya o adam da kırk yıldır elde edilmeyi bekliyorduysa.»

Gidip sırtına bir şey almaktan gocunuyor. Sıcacık bir oda varsayımına sırtını kabarta kabarta hep öyle caddenin fırtınaya en açık köşesine bakıyor. Hapşırıyor.

«Tamam -diyor- hoşgeldin! Üşüttün; nezle olmasana. Nasıl anlamıyorlar İlhan hanımı, bir başkasını... Anlamak...» İlhan hanımın çeki düzene girmiş giyim kuşamını, yumuşamış yüz çizgilerini erinçle çağrıştırıyor, duvardaki Gauguin'in üstüne yerleştiriyor. Gündüzün kendi yanına sokulup,

— Bak şekerim sen anlıyorsun ya beni? derkenki bakışıyle.

— Anlıyorum, iyice hem. Saygı duyuyorum size İlhan hanım. İkiyüzlü değilsiniz. Çoğumuz öyleyiz... Yalancı kadınlar, robotlar!

Kırk yıldır konuşan, çipil çipil bakan, bir şey diyememişti,

«Nasıl diyecekti. Dosdoğruydu dediğim. Ama bunu çıkarır benden. Şimdi evde düşünecek, düşünecek-artık çoluk çocuk, aklı eren ermiyen ha!- diyecek. Bir başka gün de benim deyişimi kendi görüşü olarak ortaya atıp; kişiseverliğini gösterecek... Yolun yarısını tükettim ben; Kişi kim, robot ne öğrendim. İlhan hanımın bize benzemeye özenmesine yol açar mıyım?»

Gidip P. Gauguin'in Beyaz atı önünde durdu.

— Hep arkadan konuşanların yüzünden istediğimizden başkasını yaptık; eğitimliliğimizden değil. İstediğimiz de neydi, bir yasak mı, dokunulmaz mı? Hayır gereken, bize ayrılmış olan, payımıza düşen... Sizi bir gün

bile dedikodu yaparken duymadım; kendi konularınız var çünkü: kızınız var, onun dünyası var, işiniz gücünüz var bunlarla hem kendi yaşantınızı hem başkalarınınkini doldurduruyorsunuz. dedim İlhan hanıma.

Düşüncesini yeni bir hapşırık kesti. Gerideki kızıl atın üzerine binmiş kıza burnunu yaklaştırdı,

«Bunları da İlhan hanıma sesli söyledim sanırım. Sesliydi ki duydu ve atılıp -şap- diye yanağımdan öptü. Öbür yanağımı öptürmedim. Hiç, robotluğumdan. Bunları onunla çok içteniz de ondan söylüyorum sanmasınlar diye... Oh kızım bulmuşsun Tahiti iklimini soyunmuşsun çırıl çıplak, dayamışsın güneşe sırtını. Bense donuyorum. Sönmüş bir sobayı yakmak, yeniden yakmak nedir bilir misin sen. Aldırma ben de Tahitiye özgü nice şeyi hiç bilmiyorum. Bir gün yolum düşse oralara, bu kez de sıcaktan yanacak olsam, yarıbelime dek bile soyunamam ben... İşte İlhan hanımı böyle bunaltıyorlar, Tahitili kadın. Birisi ortadan,

— Peki ne zaman evlenmek? diye sordu. Kadıncağız herkese birden bakıyordu, herkese birden bakamıyordu tabii. İyiki de bakamıyordu. Delici, suçlayıcı, araştırıcı, eğlenen bakışlar görecekti.

— İşler yoluna girince dedi.

— Acele etmeyin, diye bağırdım. Öbürlerine de-kıskançlar, başarısızlar, yapma onurlular! Sen nişanlıdan ayrıldın, kırkında nişanlanıp ayrıldın! Sen dulsun! Sen de, kocandan ayrıldın, çocukların da varken. Sen de. Sen cehennemde gibi evlisin. Bırakın şu kadını erincinde diye kükriyesiydim; onun yerine,

— Acele etmeyin İlhan hanım, dedim. Neden biliyor musunuz? İlhan hanım işine geçiktiğini söylemişti biraz önce, uyardım: daha on dakka önce gecikmiş durumdaydınız» dedim.

— Ya ya, dedi. Usulca göz kırptı bana, «Bunlar atıp tutacaklar beni. Görüyorsun, sen beni anlıyorsun ya.» Başka zaman konuşuruz.

Sonra yarım kalmışca, azarlanmışca, suçlu çocuklarca, usulca.

— «Hadi hoşça kalın,» dedi. gelip yanımdaki çantasını alırken.

— En iyisi tutacaksın çeneni, kimseye çıtlatmıyacaksın bir şey. Birden söyliyeceksin, olunca. Zamanı gelsin hele, yahu ne oluyor bunlara! Sen beni anlıyorsun değil mi?

— Evet bütün gece sizi düşündüm. Bir de bize bakın. Bir de sana bak Tahitili kadın. Ne çok çiçekleriniz vardır sizin çiçeklerden gerdanlıklar yapar mısınız siz de Havaililerce. Ben gerdanlık takmam hiç, sevmiyorum. Nedeni de yok zaten. Oysa İlhan hanım bu gün ne dedi bak:

— Acık kadın kılığına girdim şekerim. Çekidüzen verir oldum kendime. Adam da öyle. «İlhan hanımın erkek arkadaşı diyecekler» diyor. Bir kadın bir erkek için her zaman külfet. Her gün kolalı gömlekler... Her gün traş... Derbederliğe paydos. Gelişigüzel bir yere de gidemez artık... Sonra geç kalınıyor tabiî, eve kadar getirecek: hadi arabalar, özelinden. Masraflı da oluyoruz erkeklere.»

«Okşanıyormuşcasına da hoşnuttu İlhan hanım. Bu anlattıkları birinci evliliğinden, yetişkin kızından, kırkından sonra onun için yapılıyordu... Sanki onlar istemezlerdi bunu. Sen bizim buraları bilmezsin Tahitili kadın. Ama kadınları bilirsin bak... Sonra İlhan hanım çantasını topladı. Yüzelli lira ödedim-dediği şemsiyesini aldı eline, kürk yakasını kaldırdı. Miyop gözlerinin camlarından gözlerinin çevresindeki kırışıklıkları büyüteçten görüyordum, onun adına bir de tasalandım ki... Niye tasalanırız, niye olacak kendi hikâyemiz karışıverir araya. Benim de yüzümde çizgiler başladı, başımda ak teller... Sonra da korkmak. Bizim orda bir soy düşkünü var: soylu geçinen yâni sonra falına baktırıp duranlar... İlhan hanım giderken,

— Sen beni anlıyorsun değil mi? dedi gene.

— Anlıyorum da özeniyorum da.

— Dur yavaş konuş.

Unutulmadan gidemiyordu İlhan hanım. Onlar da unutmuş başka söze dalmış göründüler. Düşündüklerin-

den birini bile söylememişlerdi oysa. Ardından söyliyecekler yutkunduklarını, kusacaklar. İlhan hanım da biliyor,

— Nasıl acele ederim şekerim, adamın hastalığı meselesi var. Anam var. Yabancı ülkelerde kızcağızım var. Şimdi iyi birbirimize karşıdan bakıyoruz adamla. Hoşumuza gidiyor. Benim neyimi sevdi bilmem ki.

— Ben de severim sizi, dedim.

— Sen beni anlarsın değil mi?

— İnsansınız, insan seviliyor, olduğuncaysa.

— O da öyle dedi; iyisin, doğalsın dedi. Bak şimdi, bir telefon ediyor: gider miyiz? diyor. Evet diyorum. Kocam yok, karısı yok, hiç evlenmemiş. İkimiz de başımıza buyruğuz. Yaşımızı başımızı almışız. Hem uzun zaman Batıda kalmış, Batı görmüş adam. Ne olacak. Sonra kalkıp gidiyoruz; oturuyoruz, konuşuyoruz. A... hep iş ev, iş ev... Oh dünya varmış meğer. Evlensek bu da bitecek. Benim çiftleşmekle işim yok.

— Kalakalışımı kendince yorumladı İlhan hanım-bunların demek istediği o. Evlenmekten anladıkları da o. Yirmi yıl evli yaşamış bir kadınım ben. Anladın ya.

— Anladım anladım.

«Evlenince anası, kızı ona, onun hasta halbi ve gömlekleri, ütüsü kırk yıllık alışkanlıkları buna binecek üstelik».

— İşte bu şekerim.

— Oysa siz gidip temiz bir yerde bir saat, iki saat üç saat oturup eve dönüyorsunuz, döndürüyor sizi, Anlamaz mıyım? Ben gitsem çabucak kalkıyorum. Olanca güçlülüğüm kalkabilişim.

— Öyle şey mi olur? Senin yaşında olsaydım. Haydi hoşça kal. Sen beni anlıyorsun ya... Pek geciktim.

«Sonra çıkıp gitti İlhan hanım, usulca, suçluca. Suç muç yok ortada, tanrı bilir ki yok. Onlar uyduruyorlar.»

«Beyaz at»a bir kez boş gözlerle baktı sonra gene camın önüne yürüdü.

«Pek üşüdüm, pek üşüdüm... Pek geciktim, pek geciktim.»

«Dilime dolarım artık. pek geciktim. Ben İlhan hanımdan en az on yıl gencim. Ama onun bir de yirmi yılı var. Pek geciktim.»

«Sen beni anlıyorsun değil mi?»

Bir yandan da bu fırtınanın hiç dineceğe benzemediğini düşünüyor. Hava kararmış. Sırtının ortası, anlaşılan duyarlığından olmuş dona dona. Sobayı yakma koşulu, ışığı açma gereği, çağrışımları, pencerenin önünde kuşattılar her yanını.

«Giyimine daha bir özeniyor kişi Kendine çekidüzen veriyor. Sen beni anlıyorsun değil mi? Çiftleşmekle işim yok benim. Ama gene biraz onunla da vardır-pek geciktim, pek geciktim, pek geciktim....»

«Ey yeter!» diye kesti kendi düşüncesini. Bu kez bilinçötesinden bir ses,

«Bu gece yatarken kimi düşüneceksiniz?» diyor.

«Bana kim sormuştu bunu?»

«Kimi düşüneceksiniz?; Yatmak ayrı şey, aşk ayrı şey.»

«Demek ikisini ayıramıyorsunuz siz? Çok toysunuz. Hayır korkuyorsunuz. Batılı kadın mısınız siz?»

«Korkaksın!»

«Korkağım»

«İç! Kendin olmaktan korkuyorsun!»

Burnunu cama dayadı. Sokaktan geçen adam dönüp dönüp baktı ona.

«Ama geçen gece içtim. Onların içtiği ölçüde hem. İçtim. Değişmedim. Gördüler. Artık-içmiyorsun-içersen içini dökeceksin -demek istiyemiyecekler. İçtim, şenlendim azıcık. Gene de neysem o kaldım... İstemimle seçtiğim kişiliğim benden çok benleşmiş varoluşumda. Öy leyse? Umdukları olmadı. Bu kadarmışım. İlgileri tükenecek. Dedikodum edilmiyecek. Dedikodum bile.

«Sen beni anlıyorsun değil mi?»

«Çok.»

«Nasıl acele edebilirim ki, anam var, yabancı ülkelerde kızcağızım var... Adamın hastalığı var.»

«Oh dünya varmış meğer.»

«Arabayla eve döndürüyor.»

«İlhan hanımın arkadaşı diyecekler»

«Sen beni anlıyorsun değil mi?»

«Anlıyorum. İçtim, gördüler. Değişmedim. Umdukları olmadı. Ben hepsinden üzgünüm. Kendimi arıyamam artık. Yitirmiş değilim ki bulma umudum olsun. Öldürmüşüm.

Korkumu da mı arıyacaktım?

«Sen beni anlıyorsun değil mi?

Her zaman herkesi anladım: gözlerime, kirpiklerimin uçlarını sızlatan yaşlardan birikti hep, burnumdan geldi sonra acıta acıta... Caddenin ortasında, şurada işte, yüzüne tokat yiyen kadını da anladım. Tokatı atanı da. Atan daha güçlüydü. Güçlüden yana değilim ben. Onun gücünü de şu pencereden bağıran adam kırdı. O adamı tanımak istiyorum.- Ne hakkın var kadına tokat atmıya! diye bağıran adamı. Başkaları gözlemdeydiler, ya da dedikoduda.

«Sen beni anlıyorsun değil mi?» deyip gitti İlhan hanım.

Şimdi bir seçkin yerde sigaralarını emiyorlardır; konuşuyorlardır.

«Oh dünya varmış!»

«Acele etmeyin İlhan hanım.»

«Ben mi İlhan hanım. Ben, ben, ben sizi anlıyorum...

«Anlamak anlamak...»

— Hava çok soğudu ama. Hapşırdı; üst üste tam üç kez... Oda buz... sobayı bir türlü yakamadı. Eve ısınamamış, evi ısıtamıyor bu yüzden de. Evi bir adres. O orada değil....

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- **UY BABO**, Gide Gide 4 (Gezi notları): Fikret Otyam, Dost Yayınları, Ankara 1962, 111 sayfa, 3 Lira.
- **OCAK** (Oyun üç bölüm): Turgut Özakman, Dernek Yayınları, 6, Tiyatro dizisi, 3, Atatürk Bulvarı 104, Ankara. 84 sayfa, 250 Kuruş.

ASKERDEKİ OĞLUMUZ

Tarık Dursun K.

K i ş i l e r :

Ana
Baba
Lâle
İbrahim
Türkân
Olay, gündüz saat 10,30 ile 12,30 arasında geçer.

Yoksul, tek bir oda. Sağ kenarda bir yer yatağı, ortada bir tahta sedir; duvarda içine kap kaçak konulan bir raf; altında bir su tenekesi. Bir tel dolap. Bir tahta sandık. Kapının yanında bir gazocağı yanmakta. Dumanı tüten bir yemek tenceresi kaynar. Tam karşıda büyük bir pencere. Basma perdeli. Sol yanda yarı açık bırakılmış bir kapı. Yer yatağında Baba yatmakta. Yarı açık kapıdan, görünmeden Ananın sesi gelir.

A N A — N'olacak, erkek için nedir ki? Elinin kiri! Yıkadı mı geçiverir. Gerisini kadın olan düşünsün. Bir kere alnına kara damgayı yedi mi, yemedi mi; öldür Allah silemez! Nasıl silebilirmiş? **(Güler)** Eskiden olsa, eskiden... **(Göğüs geçirir, ıh-ıh der)** Rahmetli kayınnam, nur içinde yatsın, az çektirmediydi bana da. **(Yeniden göğüs geçirir)** Ona da kalmadı ama, işte ona da kalmadı. **(Ses durur, kapıya giden ayaksesleri ile dış kapının açılışı duyulur.)** Hayriy'anım, Hayriy'anım! Nerye? Çarşıya mı?

Ya, evet evet! Sana zahmet komşu'cum, benim hınzır kız almış başını yine, kimbilir nerlerdedir! **(İçeri girer, hızlı hızlı yürür, sahnenin ortalık yerinde duraklar; yataktan yana bakar. Sonra sedirin yanına varır, bir köşede yığılı duran yastıkların altına elini sokar, bir çanta aranır, bulur; çantadan para bakınır. Çıkarır, çantayı kapatmadan açık olarak yastıkların arasına sokar, yine hızla döner, kapıya yürür. Sahnenin ortasına gelmişken yer yatağına bakar, seslenir.)** Muzaffer! Hişşşt! Kalksana ayol! Kalk, saat kaç oldu! **(Yürür, kapıya varır, dışarı çıkar, kısa bir süre sonra sesi gelir.)** Bir ekmek. Akşamdan vardı. Bayatlıyor. Bizimki sevmez. Eminenin mi? Sorma, kızkardeşinin kocası dost tutmuş birilerini. Ona üzülürmüş. Kayınnası sebep oldu diyor. Ihıh, o da açsın gözünü, kaçırmasındı herifini. Şimdi koca nerdeymiş? Değil mi ama, ha? Kaçta kaçta? Onikide kızı mektebe gönderirim. Neymiş? A, güzel! Olur olur, inşallah!

Sahnede bir an sessizlik olur. Uzaklaşan ayaksesleri. Yine bir anlığına sessizlik. Yer yatağındaki Baba bir yandan öbür yana döner, yorganı çekiştirir. Dışardan Ananın süpürge süpürmesi ile ince ince mırıldandığı duyulur, anlaşılmaz. Bir an yine bir sessizlik olur. Sonra Ana kapıda görünür, elinde süpürge, yarı eğilmiş içeri bakar, seslenir.)

A N A — Muzaffer! **(Durur.)** Muzaffer! Kalksana, saat on oldu! Kalk, bir gelen melen olur. **(Yatakta Baba döner, sırtüstü olur, yorganı indirerek kapıdan yana bakar. Canı sıkkın, bakışları yorgundur. Yeniden başını çevirir.)** Ne var bu uyumaklarda bilmem ki! Sen, anca yat uyu. Bu karı, bu çocuk n'olacak, deme. **(İçeri girer, kapıda durur. Kapatır.)** Yat, anca yat sen! **(Odanın içinde dolanır, elindeki süpürgeyi nereye bırakacağını şaşırmıştır. Sedire oturur, süpürgeyi apış arasına alır. Yer yatağına bakar.)** Nedir bu benim elinden çektiğim? **(Göğüs geçirir).** Hey Allah, yetmez mi çektirdiklerin artık! **(Gözü gazocağındaki tencereye ilişir, kalkar, gider. Çömelir, kapağı**

açar, içini karıştırır, tadına bakar. Kapağını kapatır, ocağı söndürür. Ayağa kalkar.) Kalk bakalım hadi, kalk da düşünelim bir, sonumuz n'olacak, onu düşünelim biz asıl; yatmaların bir faydası yok. Çocuk da büyüdü, hiç birşey üzerine olmuyor artık. Mektepten de hergün yeni bir-şey çıkarıyorlar, para istiyorlar. Kızılaya üye ol, kooperatife üye ol, şuna para getir, buna para yetiştir. **(Durur, çevresine bakınır.)** Elimizde avucumuzda yok bizim, herkes para para diye üzerimize varıyor. **(Sedire gider, oturur. Bacaklarını açar, şaşkın, iki elini apış arasına sokar, yere bakar.)** İki gündür evsahibinin kendisi geliyor kapıya. Ben kadın başıma ne derim elin adamına? Para da para, para da para! Kaç aydır kira vermediniz diyor. Der elin adamı. Sittin sene bizi evinde bedava oturtacak değil ki! Kapıya dikiliyor. Yerin dibine göçüyorum, komşulardan utanıyorum. Bir kirayı bulup buluşturup veremedin kaç aydır.

Baba yataktan doğrulur. Gerinir. Yorganı üstünden daha çok atar. Durur, bel bel yere bakar, kaşınır. Ana gözlerini Babaya dikmiş sözlerini sürdürmektedir.

A N A — Ne diyeceğimi şaşırdım artık. Ben şaşırdım ne diyeceğimi! Geçen gün gitmiş, «cuma günü gelirim» demiş. Adam, bu cuma hangi cuma diyor; kaç cuma oldu diyor...

Baba yataktan çıkar, yalınayak, Anaya hiç bakmadan, aranırcasına çevresine bakınır. Sonra sedire, Anaya yaklaşır, yastıkların altına atılmış pantolonunu çeker, alır. Bu süre içinde ana hep konuşmaktadır.

A N A — (gözleriyle Babanın bir hareketini bile kaçırmadan izlemektedir. Güler.) Nasıl da uydurur, nasıl da yalanı kıvırıverir o saat? Yalancılık mı, adam kandırmak mı, hep sende! Bitirmişsin. Ben öyle miyim? Basmacılardan üstüme entarilik alırım: Boğazımdan keserim, aç otururum; veririm ama. Senin gibi bugün veririm, yarın veririm diye şunu bunu kandırmam. **(Baba pantolonunu**

giymiştir.) Şu evimizin haline bak bir: Ne üstte kaldı, ne başta. N'olacak sonu bunun diye azcık düşündüğün yok. İşimiz gücümüz hep satmak! Ne varsa satmak! Onu sat, bunu sat! Sen mi getirdin babanın evinden sattıklarını? **(Entarisinin önüne bakar, bir yırtıktan parmağını sokup çıkarır.)** Üstümüzde değilsin, başımızda değilsin. **(Güler)** Sana vardığımda böyle miydim? Böyle mi gelmiştim? **(Pantolonunu giymiş Baba, odada yine aranmasını sürdürür. Kapıya yakın gider, yerden çoraplarını bulur, oturur, giymeye başlar.)** Bir rahat gün yüzü mü gösterdin bana? Ha? Bir rahat gün yüzü bile göstermedin. İsteseydim başkasına varamaz mıydım? **(Güler)** Aklıma şaşayım, aklıma! **(Yine güler.)** Akıl mı bendeki de? **(Elini dizine vurur.)** Kız aklı, kızlık aklı. **(Elini sallar)** O gününe bakacağına, yarınını düşünsene a sersem! Koca mı yok dünyada? Daha sürüyle. Kabahat kimselerde değil. Bende. Cakasına kandım. Sana şunu yaparım, seni şöyle seviyorum, dedi: Sen şusun, busun dedi; kandım. **(Yüzüne yas çöker.)** Kimleri teptim de vardım sana? Doktora varsam, adım doktor karısına çıkardı. **(Baba sedirin yanında duran küçük su destisini alır, su küpünden maşrapayla destiye su koyar.)** Doktor karısı...! **(Güler.)** Doktorun karısı Ayş'anım derlerdi. Ne güzel! Elimi sıcak sudan soğuk suya vurmazdım. Vurur muydum hiç? Doktor evi dediğin hizmetçili olur. O çalışsın, işi ne! O süpürsün her yanı. **(Güler).** Üç odalı da bir evim olurdu. Ne güzel! Birini misafir odası yapardık. **(Baba elinde doldurduğu destiyle yürür, kapıyı açar, dışarı çıkar. Kapı önünde ayağına takunya giydiği duyulur. Uzaklaşan takunya sesleri. Ana kapıya bakar. Durgunlaşır. Yüzünü yas basar. Ayağa kalkar, gereksiz hareketler yapar. Göğüs geçirir.)** Bir de kabul günüm olurdu. Ne günü? Cuma! Cuma olmaz. Pazara gider herkes o gün, kimse gelmez. Belki perşembe, belki salı. Müteahhidin karısıyla kızını da çağırırdım. Memed'in karısı da çatlardı hasedinden. **(Güler, yüzü aydınlanır.)** Çatlasın şırfıntı! Şöför karısı oldum diye kurum kurum kurumlanıyor. Kocası arabanın taksitlerini tamamlamışmış, araba artık kendilerinin olmuşmuş. Be-

nim oğlum da askere gitmeseydi pekâlâ bir araba alırdı altına. Şimdi araba almaktan kolay ne var? Bütün dünya taksitçi! **(Güler)** Ama şunun şurasında ne kaldı, iki ay birşey. Göz açıp kapayıncaya kadar o iki ay da geçer: Oğlum gelsin askerden, biz de bir araba alırız. Taksitle değil mi? Matah birşey sanıyorlar külüstür arabalarını. Ben doktor karısı olsaydım, iki tane arabamız olurdu hem. Doktor karıları taksitle araba alan şöför karılarıyla düşüp kalkar mıymış? Hiç bile! Dedikodu yaparlardı hemen. Şu doktorun karısı ne gönülsüz birşey, işi gücü bırakmış şöför karılarıyla misafir günü yapıyor derlerdi. Bir de adımı karaya çıkartırdım. Evime bile sokmam o şırfıntıyı, neme lâzım! Biz kibar kadınlar karşılıklı oturur, güzel güzel konuşuruz. **(Durur, düşünür)** Hâkimin hanımı gelir, dişçinin hanımı gelir. Likör çıkartırım, çukulata tutarım. Hâkimin hanımı modelleri getirir, hep birlikte bakarız. **(Dışardan bir korna sesi gelir, bir motor sesi duyulur.)** Muzaffer! **(Dinler)** Sokak kapısını açıver de çöpçü tenekeyi alsın. **(Dinler)** Duydun mu? Muzaffer! **(Sedire abanıp pencereden dışarıya bakar)** Dur dur, veriyoruz işte! Patlamadın ya! Muzaffer! Öldü mü ne herif! **(Pencereden çekilir, kapıya varıp açar, çıkar)** Bir lâf söylersin duymaz. Sağır! Girdi mi de çıkmaz çıkacağı yerden. Zaten...

Sahne bir anlığına boş kalır. Dışardan korna sesi. Çocuk bağırışmaları. Çöpçünün çööööp!» diye haykırışı. İçeri Baba girer. Elinde desti. Kapı arkasına bırakır. Teldolaba sokulur, karıştırmaya başlar. O an Ana da içeri girer. Babanın hareketlerine şaşırmış bakar. Üzerine doğru yürümeye hazırlanırken Baba duymuş, başını çevirir: Anayla göz göze gelirler. Babanın elinde bir parça ekmekle bir parça peynir vardır. Yemesini durdurur, yutkunur. Suçlu suçlu kalır.

A N A — Bunu da yeni yeni huy edindin değil mi? Dolapları karman çorman etmek, ne bulursan kör boğazına

tıkınmak! Sıkılmadan hem. Para verdin mi ki? Ha? Giderken beş kuruş mu bıraktın? Karı, şu parayı bırakıyorum, sıcak bir yemek pişirin kendinize, kuru ekmeğinize katık edin mi dedin? Ben kadınlığımla el kapılarında, çamaşırlarda sürüneyim, sen kendi bilmem nenin keyfini sür dur, elini birşeye sürme. **(Baba usançla Anaya bakar, elindekileri teldolabına bırakır, sedire yürür. Sedirin altından ayakkaplarını çıkarır, giymeye başlarken içeri bir kız çocuğu koşarak girer.)**

L Â L E — İbrahim amcam geldi baba! Evde mi diye seni sordu, evde dedim.

A N A — **(Yıkımla çocuğa döner)** Sen nerlerdeydin kız, hangi cehenneme girdin: Araya araya bir hal oldum sabah beri.

L Â L E — Çeşmenin ordaydım. Türkân ablam çağırmıştı, ona gittim sonra...

A N A — Ben sana kaç kere dedim gitme o kızların evine diye? Demedim mi? Ne gidiyorsun yine? Hizmetçisi misin sen onun?

Dışardan İbrahimin Babayı çağıran sesi duyulur: «Muzaffer, Muzaffer, hey!»

A N A — İşte! Geldiler sevgili arkadaşların, hadi git! Gündüz kahve, gece meyhane! Git bakalım n'olacaksa...

Kapı aralanır, İbrahim başını uzatır, bakar.

İ B R A H İ M — Merhaba! **(Anaya)** Nasılsın Ayş'anım?

A N A — **(Terslikle)** İyiyim!

İ B R A H İ M — Aman aman, iyi! Fatmanın çok selâmı var.

A N A — **(Ayni terslikle)** Aleykümselâm!

İ B R A H İ M — **(İçeri girer)** Kahveye baktım yoktun, çıkıyor muydun sen de?

B A B A — Çıkacaktım, uyuyakalmışım.

A N A — Uyuyakalmış ya! Uyumuş kalmış! Tabiî uyur kalır, gece kimbilir kaçta geldi eve? İçip içip öyle geliyor artık.

İ B R A H İ M — Şey... Dün gece bizim eski bir...

A N A — **(Yıkımla)** Dün gece biri alır götürür içirir, bu

gece biri, yarın gece biri... Hep her gece birileri alır götürür. Kimse düşünmez bu adamın evi vardır, karısı vardır, çocuğu vardır: Akşam evine, çoluğuna çocuğuna iki lokma birşey götürmesi lâzımdır...

L Â L E — Anne! Çantam nerde benim?

A N A — Yastıkların arkasına bak, ordadır.

L Â L E — Kim koymuş çantamı oraya? Bulamıyorum, yok işte!

A N A — **(Lâleye aldırmadan İbrahime döner)** Hiç bir akşam evinde yok İbrahim bey kardeşim! **(Ağlamaklı)** Biz insan değil miyiz? Şu çocuk, şu tırnak kadar çocuğu görsen, akşam oldu mu sofranın başına oturuyor: Babam da babam diye tutturuyor, iki lokma birşey yemiyor. Oğlanın askere gitmesiyle iyice zıvanadan çıktı bu artık **(Yavaşça ağlamaya başlar)** Ah, oğlum bir dönüverse, artık bir geliverse evimize, başımıza geçse... Hey Allah! Ne bitmez çileymiş, nedir çektirdiklerin bu adamın elinden bize yarabbi? **(Ağlar. Berikiler hep Anaya bakmaktadırlar.)** Oğlum bir gelse.. İki aycığı kaldı şunun şurasında. İki ay sonra terhis olacak, gelecek, başımıza geçecek. Hepimiz kurtulacağız.

İ B R A H İ M — **(Şaşkın)** Tabiî, değil mi? Hele bir dönsün askerden.. O zaman Muzaffer de.. **(Babaya bakar.)** Ha, değil mi Muzaffer?

Baba ceketini giymiş, Lâle çantasını bulmuştur. Çanta elinde yere diz çöker, içindekileri bir bir boşaltır, birşeyler aranır. Baba, İbrahime işaret eder.

İ B R A H İ M — **(Sıkılmış)** Şey... Fatma bize de buyursun dediydi. Bize de.. Ha? Bir gün dedi... **(Ana başını pencereden yana çevirir, ağlamaktadır.)** Allahaısmarladık Lâle!

L Â L E — **(İşiyle uğraşır)** Güle güle İbrahim amca...

Baba ile İbrahim arka arkaya sahneden çıkarlar. Ana ile Lâle yalnız kalırlar. Bir an sessizlik olur. Ana ağlamasını durdurur. Gözlerini kurular. Dışardan Türkânın «Ayşanım teyze, Ayşanım teyze!» diye seslenen sesi duyulur.

Ayaksesleri yaklaşır. Ana toparlanır. Kızına başıyla işaret eder.

A N A — Kız koşsana kapıya, Türkân ablan geliyor, koş! **(Lâle kapıya koşar, açar, içeri güleç bir yüzle Türkân girer.)**

T Ü R K Â N — **(Lâleye)** Kaçtın değil mi? Ah, seni! **(Ananın yanına varır)** Öpeyim Ayşa'nım teyze!

A N A — **(Memnun)** Sağ ol kızım!

T Ü R K Â N — Birşeye mi üzüldünüz teyzeciğim? Sakın Lâle..

L Â L E — Vallahi ben birşey yapmadım Türkân abla! Yaptım mı anne?

A N A — **(Ağlamaya hazır)** Yapmadın yavrum! Yok, geldi geçti, geldi geçti!

T Ü R K Â N — **(Dayatır)** Yok, mutlaka birşey var sizde. Saklıyorsunuz benden. Yoksa Kâlimden kötü bir haber mi aldınız?

A N A — Yok kızım yok! Kâmil iyi maşallah. Geçen hafta mektubu geldi. İki ayım kaldı, iki ay sonra terhis olup geliyorum diyordu mektubunda. Göz açıp kapayıncaya kadar geçer iki ay. Nedir ki değil mi?

T Ü R K Â N — A, tabiî! Çabucak gelip geçiverir.

Lâle çantasını yeniden düzenlemiştir. Kapatır. Ana ile Türkân konuşurlarken önlüğünü giymiş, okula gitmeye hazırlanmıştır. Elinde çantası ile Anaya sokulur.

L Â L E — Bana yirmibeş kuruş verecektin hani, akşam söz vermiştin...

A N A — Ne parasıymış yine o?

L Â L E — Dergi alacağım. Öğretmen dedi.

A N A — Batsın o öğretmenin senin emi! Her dakika para, her dakika ama. Hazine olsa dayanmaz bunlara. Sanki para kesiyoruz. Hadi, git yok bizim paramız, istemiyoruz dergi mergi de öğretmenine. Alma o dergiden.

L Â L E — Hiç olur mu? Herkes alıyor sınıfta..

A N A — Sen de öldürürsün insanı ha! Herkesin olsun,

senin olmayıversin dünya mı yıkılırmış?

T Ü R K Â N — Lâle, varma üstüne artık annenin, sen gel benim yanıma. Al, ben vereyim bu seferlik. Hediyem olur.

L Â L E — İstemem!

T Ü K Â N — A, ne ayıp! İnsan ablasının verdiği şeyi almaz mı?

A N A — Bırak Kızım Türkân, bu gavurlara yaranılmaz. Babası bir bu iki. Hem yazık. Aldığı şey birşeye benzese, okusa yüreğim yanmaz. Mektepten geldi mi açmıyor çantasını bile.

T Ü R K Â N — Olsun, olsun! Benim hediyem bu Lâle-ye. Hadi al!

Lâle, Türkânın uzattığı parayı alır, önlüğünün cebine koyar. Gitmeye hazırlanır.

A N A — Bak görgüsüze! Teşekkür etsene ablana, hadi teşekkür ederim de.

L Â L E — Teşekkür ederim!

A N A — Ablacığım de...

L Â L E — Ablacığım...

T Ü R K Â N — Birşey değil canım. Gel, hadi bize gidelim şimdi, ordan gidersin okuluna. Daha yarım saatin var nasıl olsa...

A N A — Daha yemek yemedi, almış başını...

T Ü R K Â N — Bizde yeriz hep birlikte..

A N A — Bir sürü zahmetler verdirecek yine size..

T Ü R K Â N — Hiç bile değil. Hadi bakalım Lâle!

A N A — Çıkınca mektepten doğru eve gel Lâle! Sokaklarda kalmayasın..

L Â L E — Olur! Peki!

T Ü R K Â N — Allahaısmarladık Ayş'anım teyze!

A N A — Annene çok selâm söyle. Bir gün oturmaya buyursun bize de...

T Ü R K Â N — Söylerim.

Türkân Lâlenin elinden tutarak sahneden çıkarlar. Ana yalnız kalır. Arkalarından bakar. Sedire gelir, oturur.

A N A — Bir de çıkarmış para veriyor. Aklınca beni kandıracak, gözümü boyuyacak. **(Güler)** Bende de o göz var ya Allah için!! Lâleye para verirsin, evine yemek yedirmeye götürürsün, gizli gizli ufak utefek şeyler sıkıştırırsın eline. Her gelişinde de elimi sarılıp öpersin. Bütün bunlar ne için sanki ben bilmiyorum, o kadar körüm, aptalım? Öyle mi, öyle mi? **(Güler)** Gözünü dikmiş Kâmile. Belli. İki ayı kalmış deyince nasıl da gözleri parlayıverdi. **(Dalar)** Parlayıverir ya! Oğlum! Neliklerle büyüttüm ben onu. El kapılarında süründüm onun için. Saçımı süpürge yaptım yoluna. Bu boya getirdim, askerlere gönderdim. Bir lokma ekmeğini görmedim daha. Kursağımda bir lokma ekmeği bile yok daha. Askerlerden gelecek, hemence Türkân şırfıntısı koynuna çekecek öyle mi? Hemence. Ben bir lokma ekmeğini görmeden, kursağımdan geçmeden öyle mi? Yağma yok, yağma yok. Oğlum bundan sonra anca bana bakacak, kimselere değil. Evimin kirasını verecek, ekmeğimizi getirecek, babasına hükmedecek, kardeşini yüksek mekteplerde okutacak.

(Dışardan sesler gelir. Ana pencereyi açar, aşağıya bakar.)

A N A — Kim o? Hüseyin bey! Ha, Muzaffer az önce çıktı, karşılaşmadınız mı? Kahvede olur. Öyle mi dedi? Kâmilin elbiseleri mi? Neden? Kira için. Çocuk iki ay sonra terhis olacağım diyordu geçenki mektubunda. Gelince çıplak mı gezsin? Olmaz mı? Öyle mi dedi o? Gözü kör olsun onun! Bizi de süründürüyor zaten. Getireyim, ben getireyim aşağıya. Siz çıkmayın. Yok yok! Ev biraz dağınıkça da... Ya evet, olur! **(Pencereden çekilir. Ortada durur. Şaşkındır.)** Pardesüyü de demiş! İki ay sonrası kış kıyamet. Allahından bulsun, ne diyeyim, Allahından bulsun! Elin herifine ne denir? Denir mi bu? Hiç denir mi git evden oğlumun elbiselerini al, pardesüsünü al, ver eskiciye, ev kirasına say diye! Allah kahretsin bu herifi.

Bir yerlerden elbiseleri, pardesüyü tek tek çıkarır, tek tek bakar. Ağlamaya başlar.

A N A — Oğlum, oğlum! Gelince n'apar ki? Daha iki aycığı kalmış. İki ayım var anneciğim, sonra evdeyim diyordu mektubunda da. İki ay dediğin nedir ki? Gözünü açıp kapadın mı, işte geçti gitti iki ay...

(Baba sahneye girer.)

B A B A — Hazır mı?

A N A — Sen mi dedin evsahibine öyle?

B A B A — Ben dedim.

A N A — Allahtan korkmaz seni! Çocuğu çıpçıplak bırakacaksın geldiğinde değil mi? Maksadın bu senin, bu!

B A B A — Ver şunları bana. Pardesüyü de ver.

A N A — Bırak! **(Pardesüyle çekişirler)**

B A B A — Bırak dedim sana!

A N A — Asıl sen bırak, iki ay sonra geliyor çocuk.

B A B A — Kolay! İki aya kadar Allah kerim! İşe girer, yenilerini alırım ona. Bırak!

Ana pardesüyü bırakır, Baba elindeki elbise yığınıyla çıkar. Ana yine yalnız kalır. Sedire gider, yavaşça oturur. Gözleri bir noktaya takılı, ağırdan ağıra ağlamaya başlar. Bir an sessizlik. Dışardan gürültüler gelir. Lâle, «anne, anne!» diye bağırır. Gürültüler yaklaşır, sahneye birbiri arkasına Lâle ile Türkân girerler.

L Â L E — Abim geliyor, abim! Yarın geliyor! Telgrafı var.**(Elinde sallar)** Türkân ablamlara giderken yolda postacıyı gördük, bana verdi.

T Ü R K Â N — Gözünüz aydın Ayş'anım teyze!

Ana şaşkın, bir Lâleye, bir Türkâna bakarken Baba içeri girer. Lâle üzerine atılır.

L Â L E — Abim! Abim geliyor Abim geliyor yarın! Telgrafına bak!

B A B A — Telgrafı Lâlenin elinden alır, bakar.
T Ü R K Â N — Süresiz izin vermişler, iki ay önce koyveriyorlarmış. Öyle diyor telgrafında.
L Â L E — Abim, abim geliyor! Abim geliyor. **(Bir şarkı ezgisi tutturur)** Abim geliyor, seller akıyor, arap kızı damdan bakıyor!

Lâle sahnede çığrışıp dört dönerken Baba elindeki telgrafa görmeyen gözlerle bakmaktadır. Donmuş gibidir. Ana geri geri giderek sedire oturur, yeniden ağlamaya başlar. Türkân şaşırmıştır.

P E R D E

B E T E B E

MOZAİKLERİ
ŞEHİRLERİMİZİN
EVLERİMİZİN
ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası	**:**	**22 21 11**
Büro	**:**	**44 10 17**
Fabrika	**:**	**21 18 41**

YENU : 14

C - VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

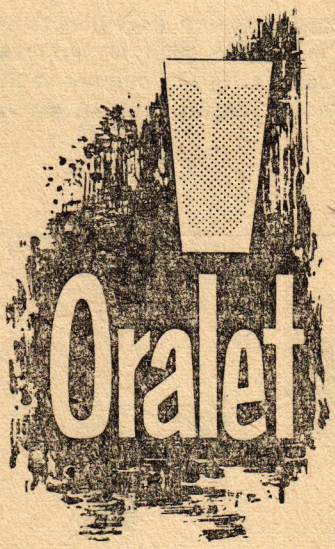

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

YENU : 11 — Radar Reklâm 272

REKLÂMLARINIZ İÇİN

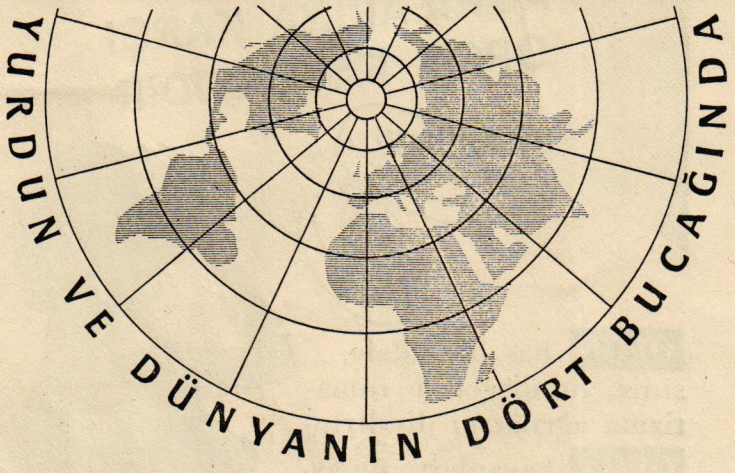

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler
İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

Dış Muhabirler	
A. B. D.	İsveç
Almanya (Federal)	İsviçre
Almanya (Demokratik)	İtalya
Avusturya	Japonya
Avustralya	Lübnan
Belçika	Macaristan
Bulgaristan	Norveç
Çekoslovakya	Pakistan
Danimarka	Polonya
Fransa	Portekiz
Hollanda	Romanya
İngiltere	Yugoslavya
İspanya	Yunanistan
İsrail	

YENU : 12 (Basın 2332)

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktoru nuz olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 13 — Faal Ajansı 824

125 Kuruş